

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

**Ürün Raporu
ZEYTİNYAĞI ve
SOFRALIK ZEYTİN
2023**

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

ÜRÜN RAPORU
ZEYTİNYAĞI ve SOFRALIK ZEYTİN
2023

Hazırlayan
Dr. Zerrin ÖZKAN

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
zerrin.ozkan@tarimorman.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 394
ISBN: 978-625-94899-1-9

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Temmuz /2024

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen

“2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması” na aittir.

(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM.....	3
2.1. Zeytinlik Alanlar	3
2.2. Üretim.....	4
2.2.1. Dane Zeytin Üretimi.....	4
2.2.2. Zeytinyağı Üretimi.....	5
2.2.3. Sofralık Zeytin Üretimi.....	6
2.3. Tüketim.....	7
2.3.1. Zeytinyağı Tüketimi.....	7
2.3.2. Sofralık Zeytin Tüketimi.....	8
2.4. Ticaret.....	9
2.4.1. Zeytinyağı İhracatı.....	9
2.4.2. Zeytinyağı İthalatı.....	10
2.4.3. Sofralık Zeytin İhracatı.....	11
2.4.4. Sofralık Zeytin İthalatı.....	12
2.5. Fiyatlar	13
2.5.1. Zeytinyağı Fiyatları.....	13
2.5.2. Sofralık Zeytin Fiyatları.....	14
3. TÜRKİYE'DE DURUM.....	15
3.1. Üretim	15
3.1.1. Zeytinlik Alanlar ve Dane Zeytin Üretimi.....	15
3.1.2. Zeytinyağı Üretimi.....	19
3.1.3. İşlenmiş Sofralık Zeytin Üretimi.....	19
3.2. Tüketim.....	20
3.2.1. Zeytinyağı Tüketimi.....	20
3.2.2. Sofralık Zeytin Tüketimi.....	20
3.3. Dış Ticaret.....	21
3.3.1. Zeytinyağı İhracatı.....	21
3.3.2. Zeytinyağı İthalatı.....	22
3.3.3. Sofralık Zeytin İhracatı.....	22
3.3.4. Sofralık Zeytin İthalatı.....	23
3.4. Fiyatlar	24
3.4.1. Zeytinyağı Fiyatları.....	24
3.4.2. Sofralık Zeytin Fiyatları.....	25
3.5. Destekler Pazar Yapısı.....	26
4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	28
EK TABLOLAR.....	31
KAYNAKLAR.....	44

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Dünya zeytinlik alanları (bin ha).....	3
Tablo 2. Dünya dane zeytin üretimi (bin ton).....	4
Tablo 3. Dünya zeytinyağı üretimi (bin ton).....	5
Tablo 4. Dünya sofralık zeytin üretimi (bin ton).....	6
Tablo 5. Dünya zeytinyağı tüketimi (bin ton).....	7
Tablo 6. Dünya sofralık zeytin tüketimi (bin ton).....	8
Tablo 7. Dünya zeytinyağı ihracatı (bin ton).....	9
Tablo 8. Dünya zeytinyağı ithalatı (bin ton).....	10
Tablo 9. Dünya sofralık zeytin ihracatı (bin ton).....	11
Tablo 10. Dünya sofralık zeytin ithalatı (bin ton).....	12
Tablo 11. Dünya sızma zeytinyağı borsa fiyatları (€/100 kg).....	13
Tablo 12. Dünya sızma zeytinyağı ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg).....	13
Tablo 13. Dünya sofralık zeytin ortalama ihracat fiyatları (€/100kg).....	14
Tablo 14. Türkiye’de zeytin alanları, ağaç sayısı, üretim ve verim durumu.....	15
Tablo 15. Türkiye’de illere göre yağlık zeytin üretimi (bin ton).....	17
Tablo 16. Türkiye’de illere göre sofralık zeytin üretimi (bin ton).....	18
Tablo 17. Türkiye’nin zeytinyağı ihracat miktarı (ton) ve değeri (bin \$).....	21
Tablo 18. Türkiye’nin zeytinyağı ithalat miktarı (ton) ve değeri (bin \$).....	22
Tablo 19. Türkiye’nin sofralık zeytin ihracat miktarı (ton) ve değeri (bin \$).....	23
Tablo 20. Türkiye’nin sofralık zeytin ithalat miktarı (ton) ve değeri (bin \$).....	24
Tablo 21. Türkiye’de yıllara göre zeytinyağı borsa fiyatları (TL/kg).....	24
Tablo 22. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin fiyatları (TL/kg).....	25
Tablo 23. Türkiye’de yıllara göre zeytin ve zeytinyağına verilen destekler	28
Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya zeytinlik alanı (bin ha).....	31
Ek Tablo 2. Ülkelere göre dane zeytin üretimi (bin ton).....	32
Ek Tablo 3. Türkiye’de illere göre sofralık zeytin meyvelik alanları (da).....	33
Ek Tablo 4. Türkiye’de illere göre yağlık zeytin meyvelik alanları (da).....	34
Ek Tablo 5. Türkiye’de illere göre sofralık zeytin üretim miktarı (ton).....	35
Ek Tablo 6. Türkiye’de illere göre yağlık zeytin üretim miktarı (ton).....	36
Ek Tablo 7. Türkiye’nin ülkelere göre aylık zeytinyağı ihracatı (2022/23, bin \$).....	37
Ek Tablo 8. Türkiye pazarlama yılına göre zeytinyağı ihracatı (ton, bin \$).....	38
Ek Tablo 9. Türkiye’nin ülkelere göre aylık sofralık zeytin ihracatı (2022/23, bin \$).....	39
Ek Tablo 10. Ülkelere göre zeytinyağı ithalat değeri (milyon \$).....	40
Ek Tablo 11. Ülkelere göre zeytinyağı ithalat değeri (milyon \$).....	41
Ek Tablo 12. Ülkelere göre sofralık zeytin ihracat değeri (milyon \$).....	42
Ek Tablo 13. Ülkelere göre sofralık zeytin ithalat değeri (milyon \$).....	43

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Dünya zeytinlik alanların ülkelere göre dağılımı (2022, %)	4
Grafik 2. Dünya zeytinyağı üretiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)	5
Grafik 3. Dünya sofralık zeytin üretiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)	6
Grafik 4. Dünya zeytinyağı tüketiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)	7
Grafik 5. Dünya sofralık zeytin tüketiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)	8
Grafik 6. Dünya zeytinyağı ihracatında ülkelerin payları (2022/23, %)	9
Grafik 7. Dünya zeytinyağı ithalatında ülkelerin payları (2022/23, %)	10
Grafik 8. Dünya sofralık zeytin ihracatında ülkelerin payları (2023/23, %)	11
Grafik 9. Dünya sofralık zeytin ithalatında ülkelerin payları (2022/23, %)	12
Grafik 10. Dünya sızma zeytinyağı borsa fiyatları (€/100 kg)	13
Grafik 11. Dünya sızma zeytinyağı ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)	14
Grafik 12. Dünya sofralık zeytin ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)	14
Grafik 13. Türkiye’de yıllara göre dane zeytin alanı ve üretimi (bin dekar/bin ton)	16
Grafik 14. Türkiye’de yağlık/sofralık zeytin üretimi (bin ton)	16
Grafik 15. Türkiye’de illere göre yağlık zeytin meyvelik alanları (2023,%)	17
Grafik 16. Türkiye’de illere göre sofralık zeytin meyvelik alanları (2023,%)	17
Grafik 17. Türkiye’de illere göre yağlık zeytin üretim payı (2023, %)	18
Grafik 18. Türkiye’de illere göre sofralık zeytin üretim payı (2023, %)	19
Grafik 19. Türkiye zeytinyağı üretim miktarı (bin ton)	19
Grafik 20. Türkiye işlenmiş sofralık zeytin üretim miktarı (bin ton)	20
Grafik 21. Türkiye’de zeytinyağı tüketim miktarı (bin ton)	20
Grafik 22. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin tüketimi (bin ton)	21
Grafik 23. Türkiye’nin zeytinyağı ihracatı yaptığı ülkelerin payları (2022/23, %)	22
Grafik 24. Türkiye’nin sofralık zeytin ihracatı yaptığı ülkelerin payları(2022/23, %)	23
Grafik 25. Türkiye’de yıllara göre zeytinyağı fiyatları (TL/kg)	24
Grafik 26. Türkiye’de yıllara göre zeytinyağı borsa fiyatları (TL/kg)	25
Grafik 27. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin fiyatları (TL/kg)	25

1. GİRİŞ

Zeytinin meyvesi yağlık ve sofralık olarak işlenebilen ve bu işleme sonucu oluşan yan ürünleri değerlendirilebilen ve sağlık açısından çok faydalı olduğu için giderek talebi artan bir üründür. Zeytin bitkisinin özel iklim isteği nedeniyle zeytincilik, dünyada daha çok Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde (İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus, Suriye, Fas, Fransa ve Portekiz) yapılmaktadır. Halen dünya zeytin ağaç varlığının yaklaşık %93'ü bu ülkelerde yer almaktadır. 2021 verilerine göre dünyada yaklaşık olarak 10,3 milyon hektar alanda 23 milyon ton dane zeytin üretimi yapılmaktadır (FAO, 2024).

Zeytin meyvesinden gıda sanayinde işleme sonucunda yaklaşık üç bin ton zeytinyağı ve üç bin ton sofralık zeytin elde edilmektedir. Bir birim zeytinyağı elde etmek için dört ila sekiz birim arasında yağlık zeytin kullanılmaktadır. Dünyada son yıllarda zeytinyağı ve sofralık zeytin gibi zeytin ürünlerine artan talep nedeniyle zeytinciliğin sadece Akdeniz'e kıyı olan ülkelerde değil, Akdeniz iklimi gösteren Arjantin, Şili, Peru gibi diğer ülkelerde de ekonomik anlamda tarımı yapılmaya başlanmıştır.

Zeytinyağı; zeytin (*Olea europae* L.) ağacının olgunlaşmış meyvelerinden hiçbir kimyasal işlem yapılmadan mekanik yollarla işlenen, kendine özgü tat ve kokuda olan, doğal şekliyle tüketilebilen bitkisel kökenli bir yağdır. Solvent kullanılarak ekstrakte edilen veya reesterifikasyon işlemi ile natürel trigliserid yapısı değiştirilen ya da diğer cins yağlarla karıştırılan yağlar zeytinyağı olarak tanımlanmamaktadır. Zeytinyağı çeşit ve kalite olarak sınıflandırılırken asitlik derecelerine göre değerlendirilmekte, "Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği" ve Türk Standartları Enstitüsü'nün tanımlamalarına göre

kategorilere ayrılmaktadır. Söz konusu yönetmeliğe göre, zeytinyağı diğer sıvı yağlara ve diğer sıvı yağlar zeytinyağına karıştırılmaz (Resmi Gazete, 2017). Aynı yönetmelikte zeytinyağı çeşitleri ile ilgili tanımlamalar aşağıdaki gibidir.

Natürel zeytinyağı; zeytin ağacı meyvesinden doğal niteliklerinde değişikliğe neden olmayacak bir ısı ortamında, sadece yıkama, sızdırma, santrifüj ve filtrasyon işlemleri gibi mekanik veya fiziksel işlemler uygulanarak elde edilen, fiziksel, kimyasal ve duyuşal özellikleri itibarıyla sınıfına ait özelliklere uygun yağlarını ifade eder. Natürel zeytinyağı; natürel sızma, natürel birinci ve ham zeytinyağı olarak üç sınıfa ayrılmaktadır.

Natürel sızma zeytinyağı; doğrudan tüketime uygun, serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,8 gramdan fazla olmayan yağdır.

Natürel birinci zeytinyağı; serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 2,0 gramdan fazla olmayan yağlar sınıfında bulunmakta olup, natürel sızma zeytinyağı gibi doğrudan tüketime uygundur.

Ham zeytinyağı 'lampant' ise; doğrudan tüketime uygun olmayan, serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden %3,3'ün üzerinde olan ya da duyuşal ve karakteristik özellikleri bakımından natürel zeytinyağı özelliklerini taşımayan, rafinasyon veya teknik amaçlı kullanıma uygun yağlar sınıfında bulunmaktadır.

Rafine zeytinyağı; ham zeytinyağının doğal trigliserid yapısında değişikliğe yol açmayan metotlarla rafine edilmeleri sonucu elde edilen ve serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,3 gramdan fazla olmayan yağdır.

Riviera zeytinyağı; rafine zeytinyağı ile gıda olarak doğrudan tüketilebilecek natürel zeytinyağları karışımından oluşan ve serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 1,0 gramdan fazla olmayan yağdır.

Çeşnili zeytinyağı; natürel sızma zeytinyağlarına değişik baharat, meyve ve sebzeler veya bunların doğal aroma maddeleri katılarak çeşitlendirilmesi ile elde edilen ve serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,8 gramdan fazla olmayan yağdır.

Zeytinyağının yan ürünü olan prina yağı çoğunlukla yem ve sanayi alanlarında değerlendirilip kısmen yemeklik yağ olarak kullanılsa da zeytinyağı olarak tanımlanmamaktadır.

Zeytinyağı tüm dünyaca talep edilen önemli bir üründür. Zeytinyağı, dış ticarete 150910 (saf zeytinyağı) ve 150990 (diğer zeytinyağı ve zeytinyağı fraksiyonları, kimyasal olarak değiştirilmemiş) altılı GTİP kodları ile tanımlanmaktadır. 150910 GTİP kodu, dünya dış ticaretinde de 2022 yılından itibaren kaldırılmış yerine 150920 (ekstra saf zeytinyağı), 150930 (saf zeytinyağı) ve 150940 (diğer saf zeytinyağı) GTİP kodları uygulamaya konulmuştur. Avrupa Birliği (AB), diğer Akdeniz Ülkeleri ve Türkiye’de zeytinyağında önemli üretici ve ihracatçı ülkelerdir (TÜİK, 2023).

Sofralık zeytin; uluslararası standartta kültüre alınmış zeytin çeşitlerinin, işlenebilecek olgunlukta hasat edilen meyvelerinin belirli teknik usullerle acılığının giderilip, tüketimine izin verilen katkı maddeleri ile birlikte veya sade olarak ambalajlanmış, yeme olgunluğu kazanan zeytin daneleri olarak tanımlanmakta ve siyah, yeşil ve rengi dönük (pembe) zeytin olarak sınıflandırılmaktadır. Sofralık

zeytinde yoğunluklu olarak 200570 (dondurulmamış, sirke/asetik asitten başka usulde hazırlanmış veya konserve edilmiş zeytin) GTİP kodu ile dış ticaret yapılmaktadır. Ayrıca 070992 (taze veya soğutulmuş zeytin) ve 071120 (geçici olarak konserve edilmiş, yenilmeye elverişli olmayan)- GTİP kodlu ürünler de dış ticarete söz konusu olmaktadır.

Siyah zeytin; tam olgunlaşma döneminde ya da bu dönemin hemen öncesinde hasat edilen, rengi siyah veya siyaha yakın, koyu mor, yeşilimsi siyah, koyu kahverengi veya kırmızı siyahtan menekşe siyahına kadar olan meyvelerdir.

Yeşil zeytin; yeşilden sarımsı yeşile kadar olan olgunlaşma periyodu başlangıcında, renk değişiminden önce hasat edilen ve normal iriliğe erişmiş meyveleri kapsamaktadır.

Rengi dönük/pembe zeytin; tam olgunlaşma periyodundan önce, renk değişim döneminde pembe, kırmızı, şarabi, açık kahverengi renklerde iken hasat edilen meyveleri ifade etmektedir.

Zeytinyağı ve sofralık zeytin işlenmiş ürün olarak kabul edilmektedir. Dane zeytin olgunlaştığında yemeye elverişli, tüketime hazır değildir. Dane zeytinlerin tüketime elverişli olması için işleme veya olgunlaşma süreci geçirmesi gerekmektedir. International Olive Council (IOC) tarafından “zeytinyağı üretim sezonu” 1 Ekim - 30 Eylül (bir sonraki yıl) ve “sofralık zeytin üretim sezonu” ise 1 Eylül - 30 Ağustos (bir sonraki yıl) olarak kabul görmektedir (IOC, 2024).

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Zeytinlik Alanlar

Zeytin meyvesi yağlık ve sofralık olarak işlenebilen ve işleme sonucu oluşan yan ürünleri değerlendirilebilen tarımsal bir üründür. Zeytin bitkisinin özel iklim isteği nedeniyle zeytincilik, dünyada daha çok Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde (İspanya, Tunus, İtalya, Fas, Türkiye, Yunanistan, Suriye, Cezayir, Portekiz, Libya) yapılmaktadır. Halen dünya zeytin ağaç varlığının yaklaşık %93'ü bu ülkelerde yer almaktadır. FAO (Food and Agriculture Organization) 2022 verilerine göre dünyada

yaklaşık 10,9 milyon hektar alanda 21 milyon ton zeytin üretimi yapılmaktadır.

Dünyada son yıllarda zeytinyağı ve sofralık zeytin gibi zeytin ürünlerine artan talep nedeniyle zeytinciliğin Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin yanı sıra, Akdeniz iklimi gösteren Arjantin, Şili, Peru gibi diğer ülkelerde de ekonomik anlamda tarımı yapılmaya başlanmıştır. Bir birim zeytinyağı elde etmek için yaklaşık olarak beş birim yağlık zeytin kullanılmaktadır.

Tablo 1. Dünya zeytinlik alanları (bin ha)

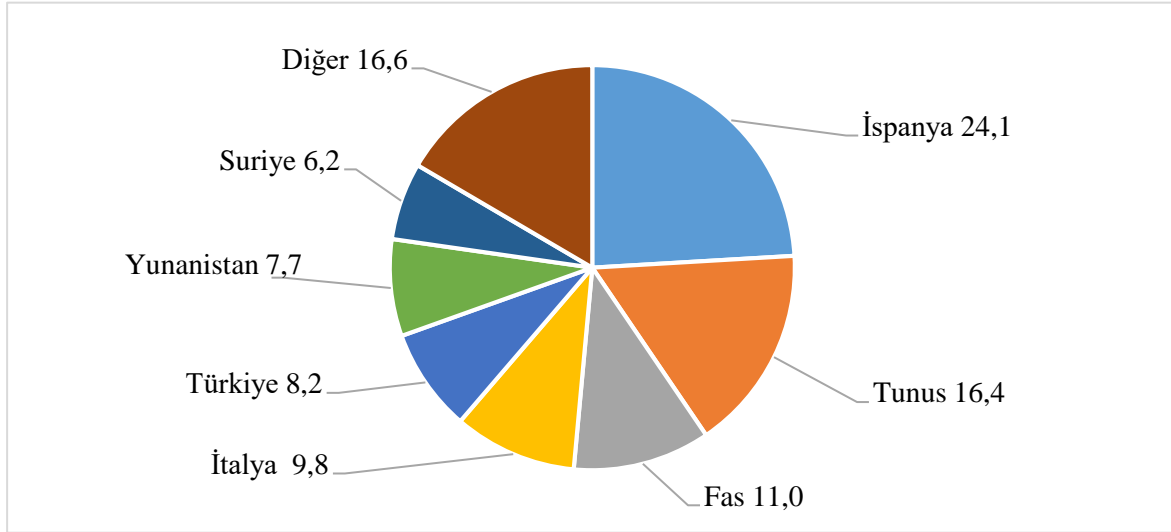
	2018	2019	2020	2021	2022
İspanya	2.579	2.602	2.624	2.623	2.635
Tunus	2.424	1.271	2.999	1.251	1.799
Fas	1.045	1.073	1.069	1.104	1.201
İtalya	1.142	1.139	1.146	1.129	1.077
Türkiye	864	879	887	889	901
Yunanistan	963	903	906	826	847
Suriye	693	693	696	693	676
Cezayir	431	432	439	440	458
Portekiz	361	378	381	380	380
Libya	204	206	239	239	220
Diğer	678	780	699	755	755
Dünya	11.384	10.356	12.085	10.329	10.949

Kaynak: FAO, 2024.

FAO verilerine göre, dünyadaki zeytinlik alanları 2018-2022 yılları arasında ortalama 11 milyon hektar alanda yetiştirilmektedir. 2022 yılında 10,95 milyon hektar olarak gerçekleşmiştir. Ülkelerin zeytinlik

alanlarına bakıldığında 2022 yılında İspanya %24,1, Tunus %16,4, Fas %11, İtalya %9,8, Türkiye %8,2 ve Yunanistan'ın %7,7 oranları ile ilk sıraları paylaştıkları görülmektedir.

Grafik 1. Dünya zeytinlik alanların ülkelere göre dağılımı (2022, %)

Kaynak: FAO, 2024.

2.2. Üretim

2.2.1. Dane Zeytin Üretimi

Dünya dane zeytin üretimi, bazı yıllarda periyodisite, hastalık ya da doğal koşullardan dolayı dalgalanmalar göstermekle beraber artış eğilimindedir. FAO verilerine göre 2022 yılında dünya dane zeytin üretimi yaklaşık 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl birinci olan İspanya'da bir önceki yıla göre kurak seyreden hava koşullarından dolayı dane zeytin üretimi %52 azalarak 3,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya dane zeytin

üretiminde ikinci sırada bulunan Yunanistan'ın 2018-2021 yıllarında ortalama dane zeytin üretim miktarı 3 milyon tondur. 2022 yılında yaklaşık 3 milyon ton dane zeytin üretimi kaydedilen Türkiye'de hava koşullarının elverişli olmasından dolayı bir önceki yıla göre %71 rekolte artışı görülmüştür. Aynı yıl için İtalya 2,2 milyon ton, Fas 2 milyon ton ve Tunus 1,2 milyon ton dane zeytin üretimi ile ilk sıralarda yer almışlardır.

Tablo 2. Dünya dane zeytin üretimi (bin ton)

	2018	2019	2020	2021	2022
İspanya	9.820	5.965	8.138	8.257	3.940
Yunanistan*	2.765	3.240	3.051	3.045	-
Türkiye	1.500	1.525	1.317	1.739	2.976
İtalya	1.954	2.194	2.207	2.271	2.160
Fas	1.561	1.912	1.409	1.591	1.968
Tunus	1.617	700	2.000	700	1.200
Mısır	1.084	981	968	1.057	1.137
Suriye	665	844	781	566	991
Cezayir	861	869	1.080	705	823
Portekiz	739	939	735	1.376	792
Diğer	1.989	2.414	2.160	2.192	5.463
Dünya	24.555	21.583	23.846	23.499	21.450

Kaynak: FAO, 2024. * 2022 yılı verisi bulunmamaktadır.

2.2.2. Zeytinyağı Üretimi

Dünya zeytinyağı üretimi uzun dönemde hafif artış eğiliminde olmakla birlikte dalgalanma göstermektedir. Ancak 2022/23 sezonunda zeytinyağı üretimindeki azalma biraz keskin olmuştur. IOC (International Olive Council) verilerine göre, 2022/23

sezonunda zeytinyağı üretiminde öncü olan İspanya ve İtalya'da yaşanan kuraklıktan dolayı dünya zeytinyağı üretiminin bir önceki yıla göre yaklaşık %25 azalarak 2,6 milyar olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Dünya zeytinyağı üretimi (bin ton)

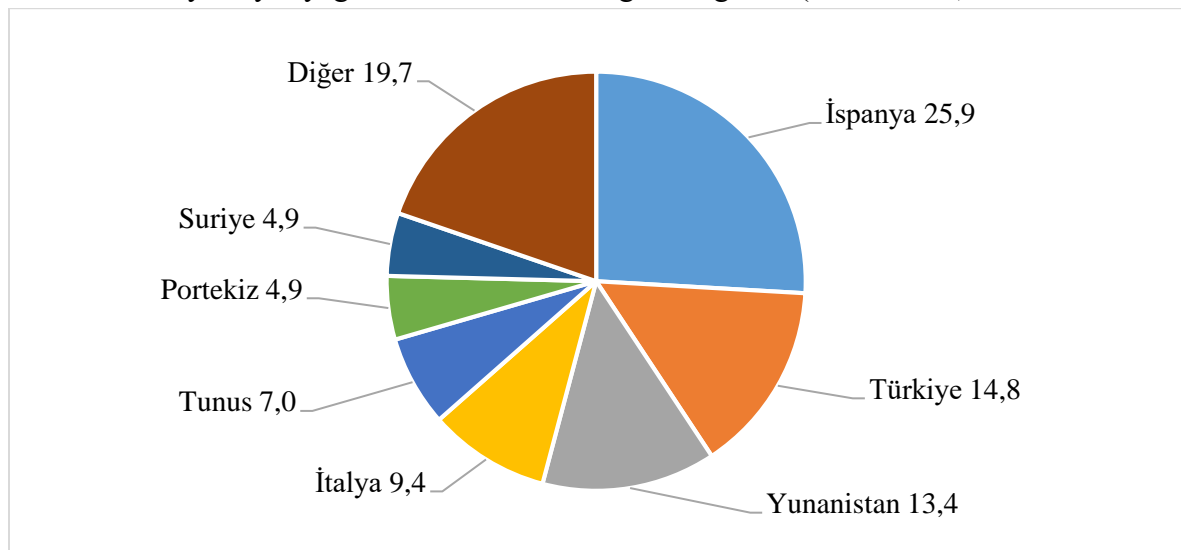
	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
İspanya	1.262	1.790	1.125	1.389	1.492	666
Türkiye	263	194	230	194	235	380
Yunanistan	346	185	275	275	232	345
İtalya	429	174	367	274	329	241
Tunus	325	140	440	140	240	180
Portekiz	135	100	141	100	206	126
Suriye	100	154	118	143	105	125
Fas	140	200	145	160	190	107
Cezayir	83	97	126	71	95	76
Mısır	40	41	40	38	49	40
Diğer	256	229	262	237	250	284
Dünya	3.379	3.304	3.269	3.021	3.423	2.570

Kaynak: IOC, 2024. *Tahmin

2022/23 sezonunda İspanya 666 bin ton zeytinyağı üretimi ile ilk sırada yer alarak, toplam zeytinyağı üretiminin %25,9'unu karşılamıştır. Ancak yaşanan kuraklıktan dolayı İspanya'daki zeytinyağı üretimi geçen yıla göre %124 azalmıştır. Önemli üretici ülkelerden olan Türkiye 2022/23

sezonunda hava şartlarının da elverişli olması ile % 14,8 pay alarak dünya zeytinyağı üretiminde ikinci olmuştur. Aynı yıl için dünya zeytinyağı üretiminde Yunanistan'ın payı %13,4 ve kurak hava koşulları yaşayan İtalya'nın payı %9,4'tür (Grafik 2).

Grafik 2. Dünya zeytinyağı üretiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.2.3. Sofralık Zeytin Üretimi

Tablo 4. Dünya sofralık zeytin üretimi (bin ton)

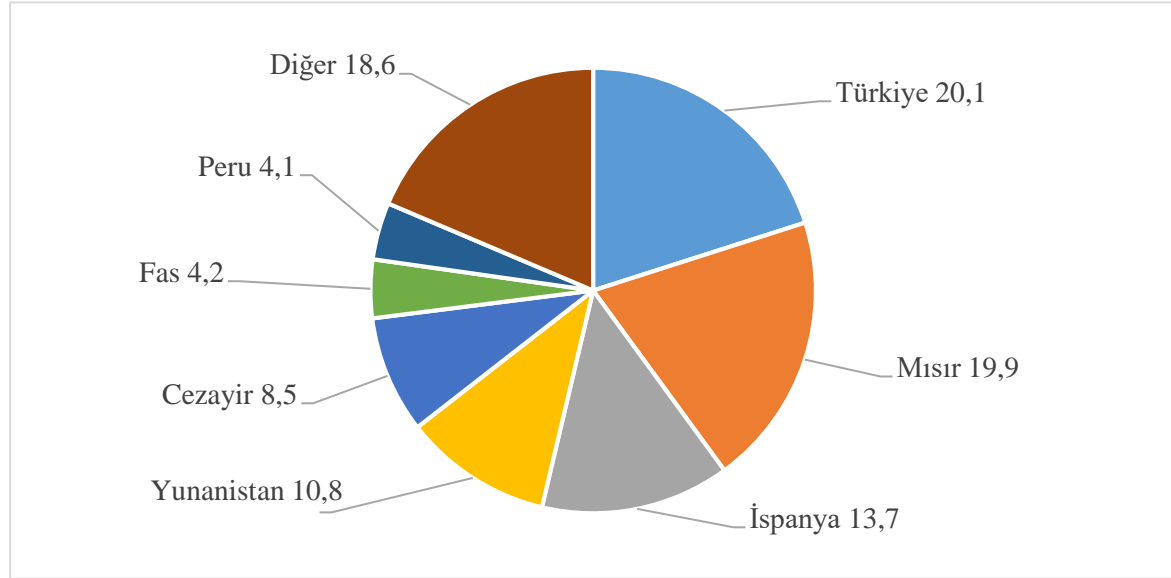
	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
Türkiye	450	423	414	360	450	605
Mısır	750	600	650	650	600	600
İspanya	562	591	458	546	660	414
Yunanistan	261	199	222	230	175	325
Cezayir	304	300	327	273	307	257
Fas	130	130	135	130	130	128
Peru	190	124	115	91	149	125
Suriye	100	163	105	105	105	115
Arjantin	106	80	80	78	75	80
İtalya	60	40	60	83	63	63
İran	60	77	63	62	60	62
Diğer	311	223	332	231	327	241
Dünya	3.284	2.950	2.961	2.839	3.101	3.015

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

2022/23 üretim sezonunda dünyada üç milyon ton sofralık zeytin üretimi gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Aynı sezonda dünya sofralık zeytin üretiminin ülkelere göre payına bakıldığında Türkiye

605 bin ton sofralık zeytin üretimi ile (%20,1 pay ile) birinci olmuştur. Aynı dönemde sırasıyla Mısır %19,9, İspanya %13,7, Yunanistan %10,8, Cezayir %8,5 ve Fas %4,2 pay alarak ilk sıralarda yer almışlardır.

Grafik 3. Dünya sofralık zeytin üretiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.3. Tüketim

2.3.1. Zeytinyağı Tüketimi

IOC raporlarına göre, dünya zeytinyağı tüketimi artış eğiliminde olmakla beraber, 2022/23 üretim sezonunda bir önceki sezona göre %14,8 azalmış ve dünya zeytinyağı tüketimi 2,83 milyon ton olarak tahmin edilmiştir. Üretici ülkeler aynı zamanda önemli tüketici ülkelerdir. İspanya ve İtalya'nın ihracatta AB içindeki pazara odaklanması bölgedeki tüketicilerin zeytinyağı tüketimini arttırmıştır. AB'de kişi

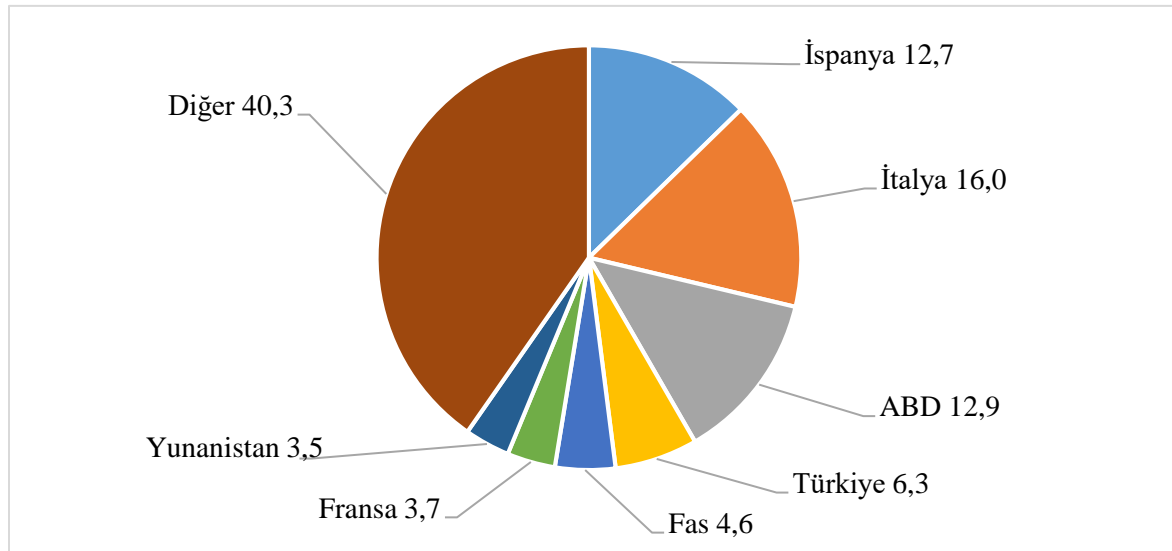
başı zeytinyağı tüketiminin diğer ülkelere kıyasla fazla olması, en sağlıklı yağlardan biri olan zeytinyağına olan talebin başta ABD olmak üzere Brezilya, Japonya, Avustralya ve Çin gibi ülkelere de kaymasına neden olmaktadır. Dünyada zeytinyağı tüketen ülkeler yelpazesi oldukça geniştir. Dünya zeytinyağı tüketiminde İspanya %12,7 İtalya %16, ABD %12,9, Türkiye %6,3 ve Fas %4,6 paya sahiptir (Grafik 4).

Tablo 5. Dünya zeytinyağı tüketimi (bin ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
İtalya	580	417	408	419	422	454
ABD	315	351	403	389	412	367
İspanya	478	526	519	541	587	360
Türkiye	177	163	170	150	170	179
Fas	120	150	140	140	170	130
Fransa	102	137	130	140	142	104
Yunanistan	130	120	114	109	106	98
Brezilya	77	86	104	107	104	91
Suriye	80	136	104	125	82	80
Cezayir	83	92	115	80	95	75
Diğer	897	915	1.062	978	1.039	896
Dünya	3.039	3.093	3.269	3.178	3.329	2.834

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

Grafik 4. Dünya zeytinyağı tüketiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024

IOC verilerine göre, 2021/22 sezonu için ülkelere göre kişi başı zeytinyağı tüketimi; İspanya'da 12,3 kg, Yunanistan'da 10 kg, İtalya'da 7,7 kg, Fas'da 4,5 kg, Suriye'de 3,7 kg, Tunus'ta 2,4 kg ve Türkiye'de 2 kg'dır.

Dünyada zeytinyağı ithalatçısı ülkelerde kişi başına zeytinyağı tüketimi ise ABD'de 1,2 kg, Kanada'da 1,4 kg, Brezilya ve Japonya'da 0,5 kg'dır.

2.3.2. Sofralık Zeytin Tüketimi

Dünya sofralık zeytin tüketim miktarı da zeytinyağında olduğu gibi uzun yıllar içinde artış eğilimindedir. Bununla birlikte IOC verilerine göre, sofralık zeytin tüketim miktarının 2022/2023 sezonunda bir önceki sezona göre %1,4 artarak 2,9 milyon ton olduğu tahmin edilmiştir. Dünya sofralık

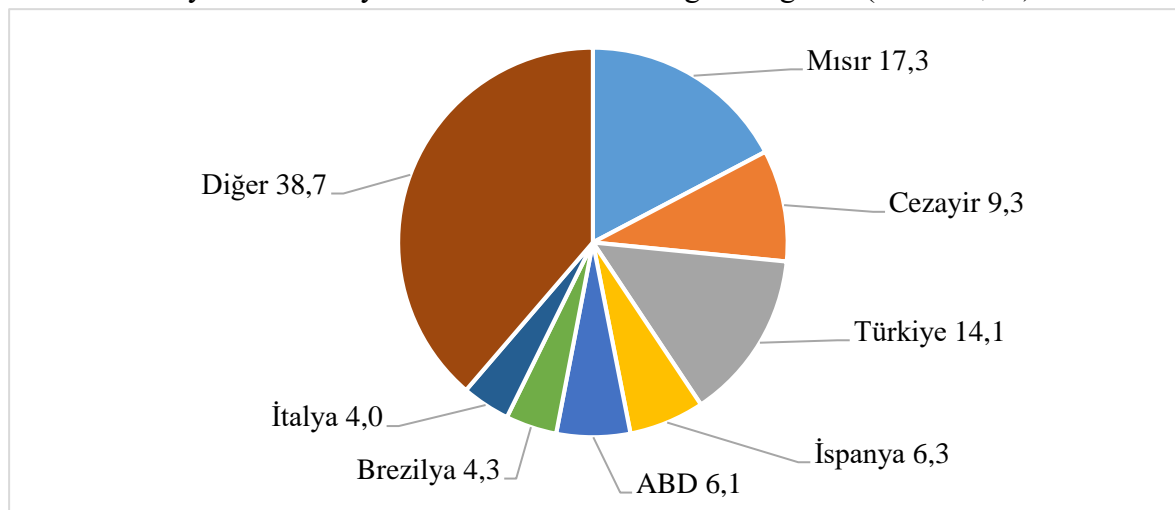
zeytin tüketiminde 2022/23 sezonunda Mısır %17,3 pay ile ilk sırada yer almaktadır. Dünya sofralık zeytin tüketiminde ülkelerin paylarına bakıldığında; Türkiye'nin %14,1, Cezayir'in %9,3, İspanya'nın %6,3 ve ABD'nin payı %6,1'dir (Grafik 5).

Tablo 6. Dünya sofralık zeytin tüketimi (bin ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
Mısır	555	600	600	569	500	500
Türkiye	355	349	340	330	285	407
Cezayir	300	305	329	275	307	268
İspanya	192	191	177	168	180	181
ABD	216	182	222	176	197	177
Brezilya	110	118	125	130	126	123
İtalya	107	92	107	123	117	116
Suriye	105	157	100	103	101	105
Fransa	65	70	86	88	89	89
Peru	65	90	90	85	95	87
Diğer	808	818	797	804	853	838
Dünya	2.878	2.972	2.973	2.851	2.850	2.891

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

Grafik 5. Dünya sofralık zeytin tüketiminin ülkelere göre dağılımı (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

IOC verilerine göre, 2021/22 üretim sezonunda ülkelere göre kişi başı sofralık zeytin tüketimine bakıldığında; Suriye'de

4,6 kg, Cezayir'de 6,8 kg, Mısır'da 4,5 kg, Türkiye'de 3,3 kg, İspanya'da 3,8 kg ve Peru'da 2,8 kg olduğu görülmektedir.

2.4. Dış Ticaret

2.4.1. Zeytinyağı İhracatı

Dünya zeytinyağı ihracatı 2022/23 pazarlama yılı 1,1 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup bir yıl önceki yıla göre %10,5 azalış göstermiştir. 2022/23 sezonu dünya zeytinyağı ihracatında önde gelen ülkeler sırasıyla İspanya, İtalya, Tunus, Türkiye ve Portekiz'dir.

2022/23 sezonunda İspanya 316 bin ton ile dünya zeytinyağı ihracatının %30'unu karşılamış ve bir önceki sezona göre %32,5

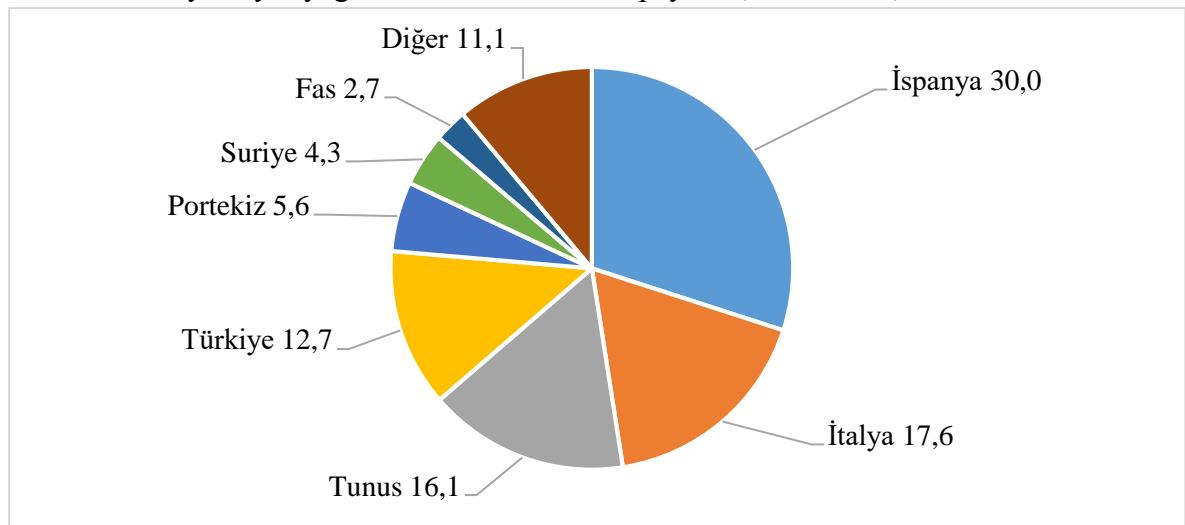
daha az ihracat gerçekleşmiştir. İtalya 185 bin ton ihracat ile dünya ihracatında %17,6 pay almış ve bir önceki sezona göre ihracatında %21,3 azalma gerçekleşmiştir. Tunus 170 bin ton ile dünya ihracatında %16,1 pay almış ve bir önceki yıla göre %9'luk daralma görülmüştür (Grafik 6). Türkiye ise 2022/23 sezonunda 134 bin ton zeytinyağı ihracatı gerçekleştirmiş ve bir önceki sezona göre %131 artış sağlamıştır.

Tablo 7. Dünya zeytinyağı ihracatı (bin ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
İspanya	292	356	421	465	468	316
İtalya	186	197	215	223	235	185
Tunus	205	160	355	205	187	170
Türkiye	66	55	45	42	58	134
Portekiz	58	65	80	76	73	59
Suriye	20	18	15	19	24	45
Fas	11	28	11	10	15	28
Arjantin	38	22	23	23	27	27
Yunanistan	19	20	21	25	25	23
Şili	15	12	16	13	16	16
Diğer	35	36	38	45	49	51
Dünya	945	969	1.240	1.146	1.177	1.054

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

Grafik 6. Dünya zeytinyağı ihracatında ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.4.2. Zeytinyağı İthalatı

Dünya zeytinyağı ithalatı yıllara göre artış eğiliminde olmakla beraber 2022/23 döneminde 1,1 milyon ton olarak gerçekleşmiş ve bir önceki pazarlama yılına göre %9,6 azalış göstermiştir. Dünyada ithalatçı ülkelerin sayısı ve ithalat miktarları da zaman içinde artmaktadır. İspanya ve İtalya ise üretim ve stoklarda sıkıntı yaşanan dönemlerde katma değeri yüksek ürün elde

etmek için ham zeytinyağı ithal etmektedir. 2022/23 pazarlama yılında dünyada en çok zeytinyağı ithalatı yapan ülkeler sırasıyla; ABD, İspanya, Brezilya, İtalya, Japonya ve Kanada olmuştur. 2022/23 pazarlama sezonunda dünya zeytinyağı ithalatında ABD'nin payı %33,7, İspanya'nın payı %9,2, Brezilya'nın payı %8,6 ve İtalya'nın payı %6,1 olmuştur.

Tablo 8. Dünya zeytinyağı ithalatı (bin ton)

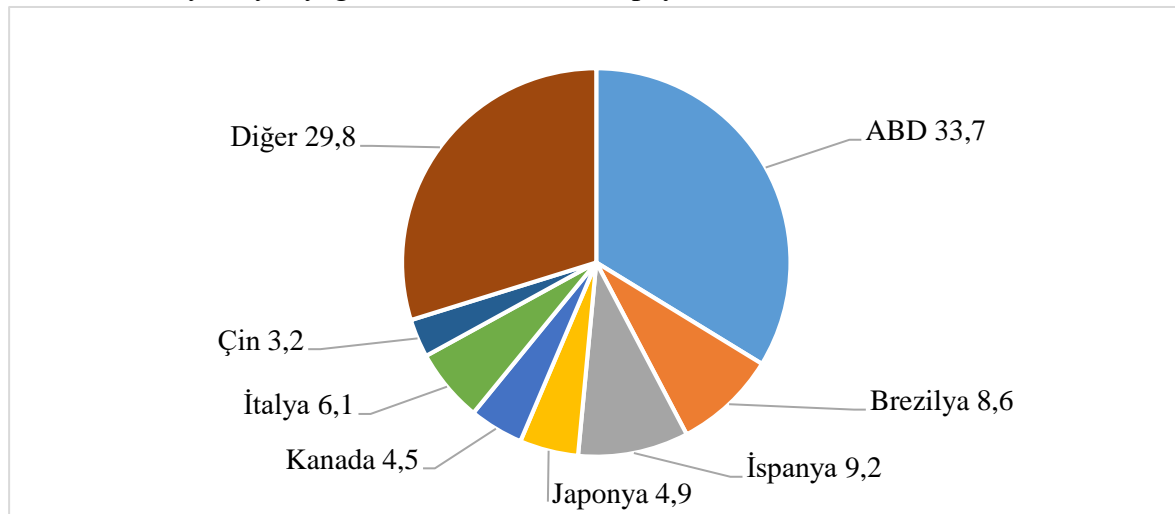
	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
ABD	311	347	391	380	399	359
İspanya	99	84	152	101	86	98
Brezilya	77	86	104	107	104	91
İtalya	64	49	82	51	52	65
Japonya	56	69	70	59	63	52
Kanada	47	47	58	58	54	48
Çin	38	46	51	46	50	34
Avustralya	31	32	36	36	34	28
S. Arabistan	34	35	39	28	36	27
Rusya	21	24	27	32	20	15
Diğer	165	156	230	249	279	247
Dünya	943	975	1.240	1.147	1.177	1.064

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

2022/23 pazarlama sezonunda dünya zeytinyağı ithalatındaki azalmaya paralel olarak ABD, Brezilya, Japonya, Kanada ve Çin gibi önemli ihracatçı ülkelerde bir önceki sezona göre azalma olmuştur. Dünya

ithalatında önemli ülkelerden, aynı zamanda da zeytinyağı üreticisi olan İspanya ve İtalya bir önceki sezona göre daha fazla ithalat gerçekleştirmiştir.

Grafik 7. Dünya zeytinyağı ithalatında ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.4.3. Sofralık Zeytin İhracatı

Dünya sofralık zeytin ihracat miktarı 2022/23 pazarlama yılında 799 bin ton olarak gerçekleşmiş olup bir önceki yıla göre %4 artış görülmüştür. Dünya sofralık zeytin ihracatında önde gelen ülkeler Türkiye, İspanya, Mısır, Yunanistan ve Fas'dır. 2022/23 yılında Türkiye bir önceki yıla göre %81 artış göstererek 200 bin ton ihracat ile

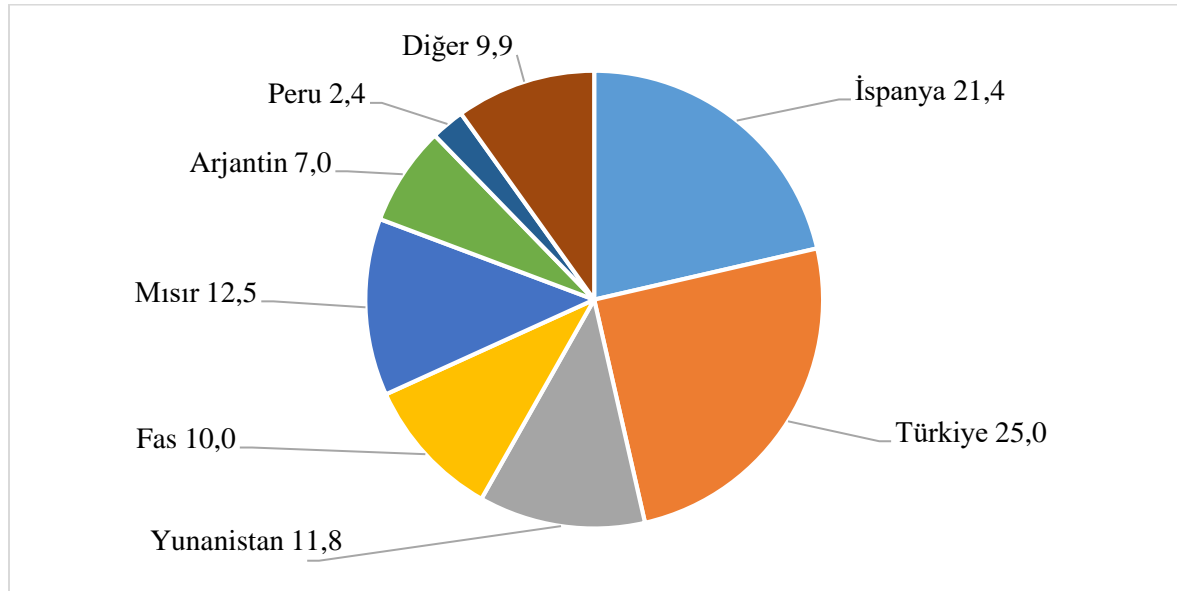
ilk sırada yer almış ve dünya sofralık zeytin ihracatının %25'ini karşılamıştır. Aynı yıl sofralık zeytin ihracatında ikinci olan İspanya 171 bin ton ile dünya sofralık zeytin ihracatında %21'4 pay almıştır (Tablo 9; Grafik 8). Akdeniz ülkesi olmayıp sofralık zeytin ihracatında önemli payı olan Arjantin ve Peru ülkeleri dikkat çekmektedir.

Tablo 9. Dünya sofralık zeytin ihracatı (bin ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
Türkiye	77	90	80	50	110	200
İspanya	163	188	173	179	187	171
Mısır	88	60	98	124	145	100
Yunanistan	83	75	62	90	91	94
Fas	90	99	85	109	77	80
Arjantin	60	56	55	54	50	56
Peru	25	39	25	30	34	19
İtalya	11	13	13	19	20	19
Portekiz	14	16	15	15	11	12
Ürdün	8	5	5	8	7	5
Diğer	23	36	39	37	36	43
Dünya	642	677	650	715	768	799

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

Grafik 8. Dünya sofralık zeytin ihracatında ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.4.4. Sofralık Zeytin İthalatı

Dünya sofralık zeytin ithalat miktarı bir önceki yıla göre %2 azalış göstermiş ve 2022/23 pazarlama yılında 752 bin ton ithalat gerçekleşmiştir. Dünyada en çok sofralık zeytin ithalatı yapan ülkelerin dünya ithalatındaki payları sırasıyla; ABD %21,8, Brezilya %16,4, Kanada %4,5 Rusya %4,3,

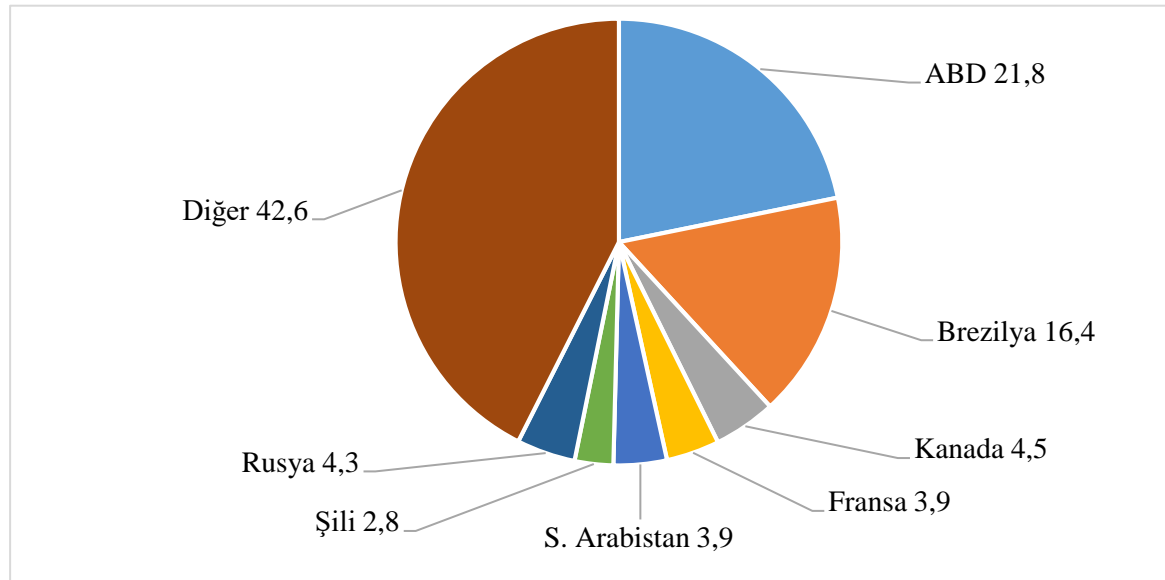
Fransa ve Suudi Arabistan'ın payları ise %3,9 olmuştur. Dünyada sofralık zeytin üreticisi olmayan ülkelerin zaman içinde sofralık zeytine olan taleplerini arttırma eğiliminde oldukları görülmektedir (Tablo 10; Grafik 9).

Tablo 10. Dünya sofralık zeytin ithalatı (bin ton)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	*2022/23
ABD	141	172	147	159	158	164
Brezilya	110	118	125	130	126	123
Kanada	32	33	32	40	36	34
Rusya	25	28	29	25	30	32
Fransa	32	31	30	31	31	29
S. Arabistan	28	27	28	28	29	29
Şili	19	20	19	28	25	21
Avustralya	18	19	17	20	19	18
Romanya	12	14	13	13	16	15
Irak	16	13	11	15	21	15
Diğer	209	201	200	229	277	272
Dünya	642	676	651	718	768	752

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin.

Grafik 9. Dünya sofralık zeytin ithalatında ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: IOC, 2024.

2.5. Fiyatlar

2.5.1. Zeytinyağı Fiyatları

Dünya sızma zeytinyağı fiyatları; zeytinyağı üretim ve ticaretinde söz sahibi olan İspanya/Jaen, İtalya/Bari ve Yunanistan/Chania borsalarında şekillenmektedir. Zeytinyağı üretim ve ticaretinde öncü ülke olan İspanya'da sızma zeytinyağı borsa fiyatları, İtalya'dan daha düşüktür. Sızma zeytinyağında 2022/23 pazarlama yılında bir

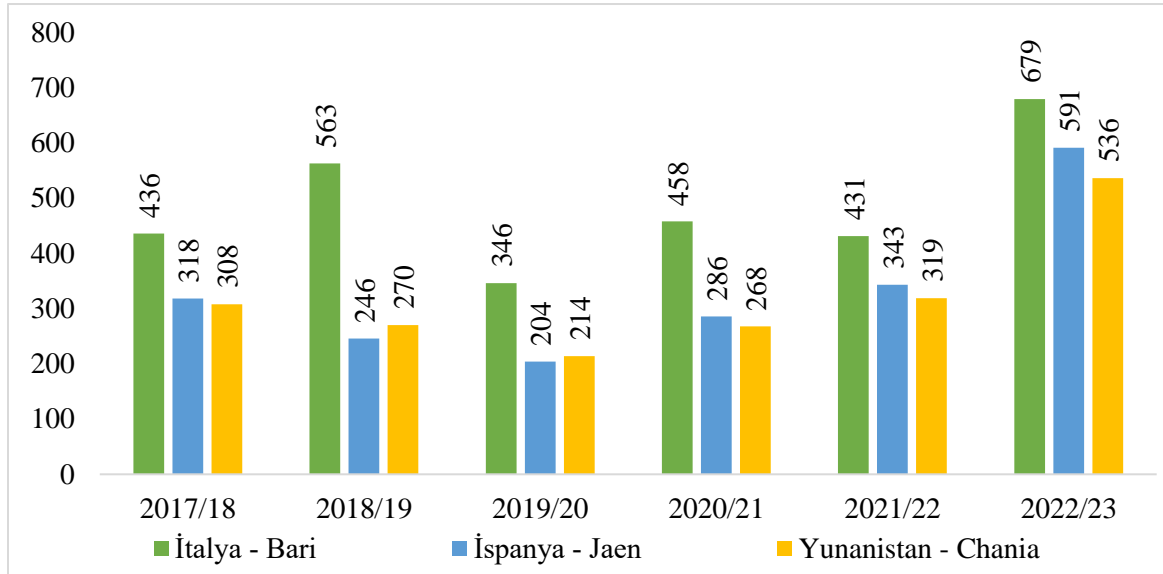
yıl öncesine göre İspanya borsa fiyatları %72,3, İtalya borsa fiyatları %57,5 ve Yunanistan borsa fiyatları % 68 oranlarında dikkate değer şekilde artmıştır. Bu ülkelerde yaşanan kuraklık sebebiyle zeytin üretimindeki düşüklüğün fiyatları etkilediği söylenebilir.

Tablo 11. Dünya sızma zeytinyağı borsa fiyatları (€/100 kg)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
İtalya - Bari	436	563	346	458	431	679
İspanya - Jaen	318	246	204	286	343	591
Yunanistan - Chania	308	270	214	268	319	536

Kaynak: IOC, 2024.

Grafik 10. Dünya sızma zeytinyağı borsa fiyatları (€/100 kg)

Kaynak: IOC, 2024.

Dünya zeytinyağı ihracat fiyatları 2022/23 yılında bir önceki yıla göre artış göstermiştir. İspanya'da %47, İtalya'da %33 ve Yunanistan'da %39'luk artış olduğu

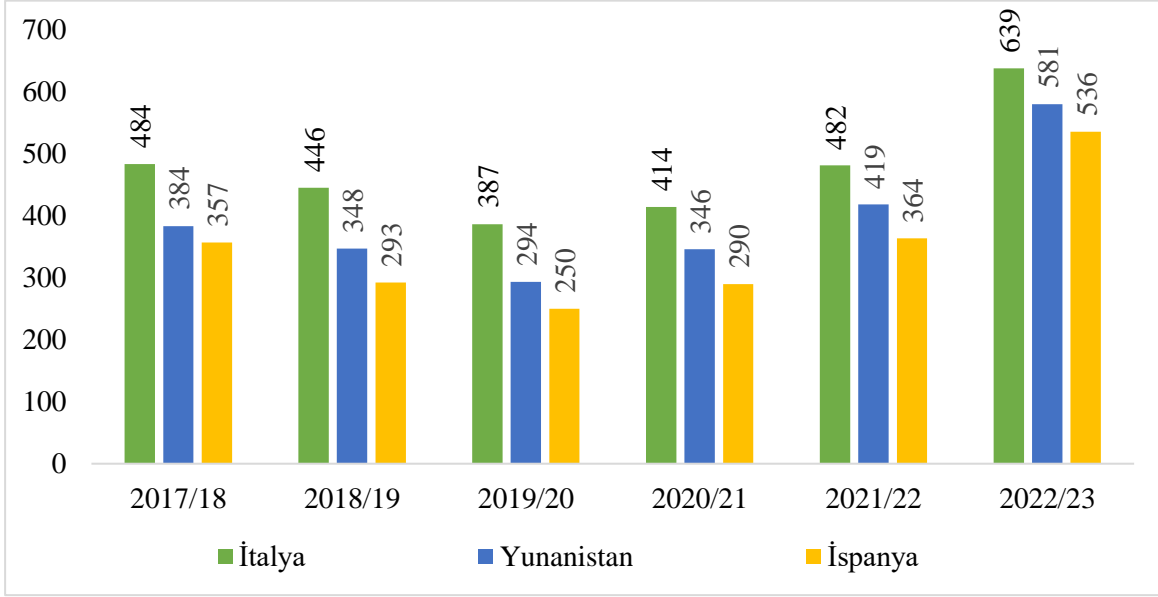
görülmektedir. Son altı yıllık dönemde bu üç ülke arasında, en düşük seviyedeki sızma zeytinyağı ihracat fiyatları İspanya'da gerçekleşmiştir.

Tablo 12. Dünya sızma zeytinyağı ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
İtalya	484,0	445,6	386,8	414,4	481,7	638,5
Yunanistan	383,7	347,5	293,6	346,1	418,6	580,6
İspanya	357,1	292,6	250,3	290,0	363,9	535,9

Kaynak: IOC, 2024.

Grafik 11. Dünya sızma zeytinyağı ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)

Kaynak: IOC, 2024.

2.5.2. Sofralık Zeytin Fiyatları

Dünya sofralık zeytin ihracat fiyatlarında, 2022/23 pazarlama yılında bir önceki yıla göre; İspanya'da %16,5 ve İtalya'da %9,1 artış, Yunanistan'da ise %6,4 azalış

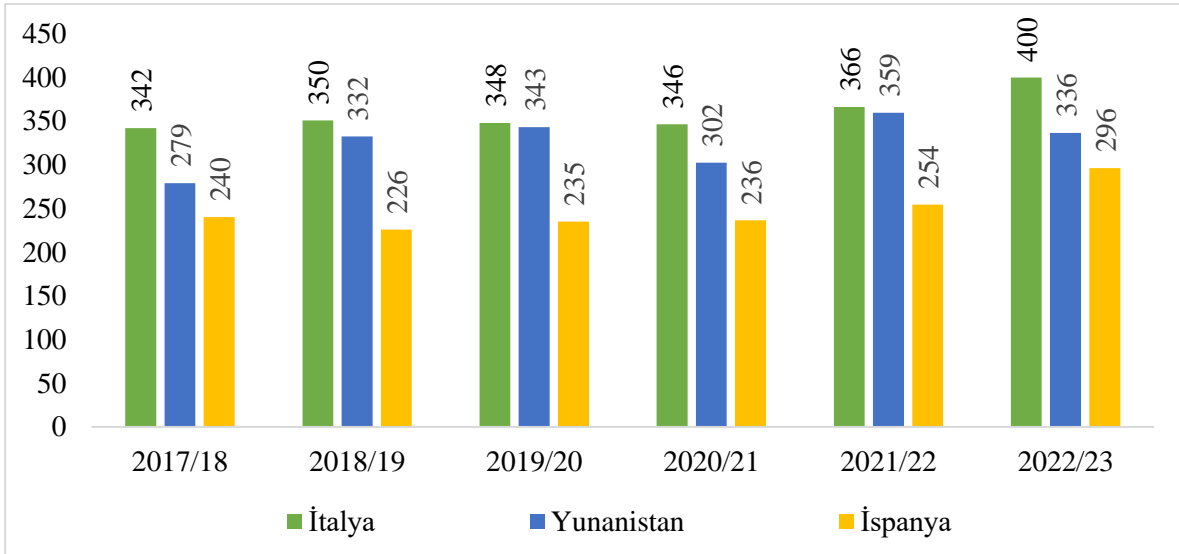
görülmüştür. Dünya sofralık zeytin fiyatlarındaki artış zeytinyağı fiyatlarındaki artışa göre daha azdır.

Tablo 13. Dünya sofralık zeytin ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
İtalya	341,8	350,4	347,7	346,1	365,9	399,5
Yunanistan	278,9	332,4	342,9	302,3	359,2	336,3
İspanya	240,1	225,6	235,0	236,4	254,1	296,0

Kaynak: IOC, 2024.

Grafik 12. Dünya sofralık zeytin ortalama ihracat fiyatları (€/100 kg)

Kaynak: IOC, 2024

3. TÜRKİYE'DE DURUM

3.1. Üretim

3.1.1. Zeytinlik Alanlar ve Dane Zeytin Üretimi

TÜİK verilerine göre; Türkiye'de 2023 yılında toplam 9 milyon dekar zeytinlik alan kaydedilmiştir. 2023 yılı için toplam zeytinlik alanların %73,6'sı yağlık zeytin ve %26,4'ü sofralık zeytin alanlarıdır. 2019-2022 yıllarında dane zeytin alanında %2,7 artış görülmüştür. Zeytinlik alanlardaki artışı yağlık/sofralık olarak incelediğimizde yağlık zeytin alanlarında %2 ve sofralık zeytin alanlarında ise %3 artış olduğu görülmektedir (Tablo 14).

Türkiye'de 2023 yılında yaklaşık olarak 202 milyon adet zeytin ağacı bulunmaktadır. Toplam zeytin ağaç sayısının 168 milyon adedi meyve veren (%83) ve 34 milyon adedi ise meyve vermeyen (%17) zeytin ağacıdır. 2019-2023 yılları arasında meyve

veren zeytin ağacı sayısı %8,8 ve meyve vermeyen ağaç sayısı % 22,1 artmıştır. 2019-2023 yılları arasında meyve veren sofralık zeytin ağacı sayısında %8,9 ve meyve veren yağlık zeytin ağacı sayısında %8,7 artış görülmüştür (Grafik 13).

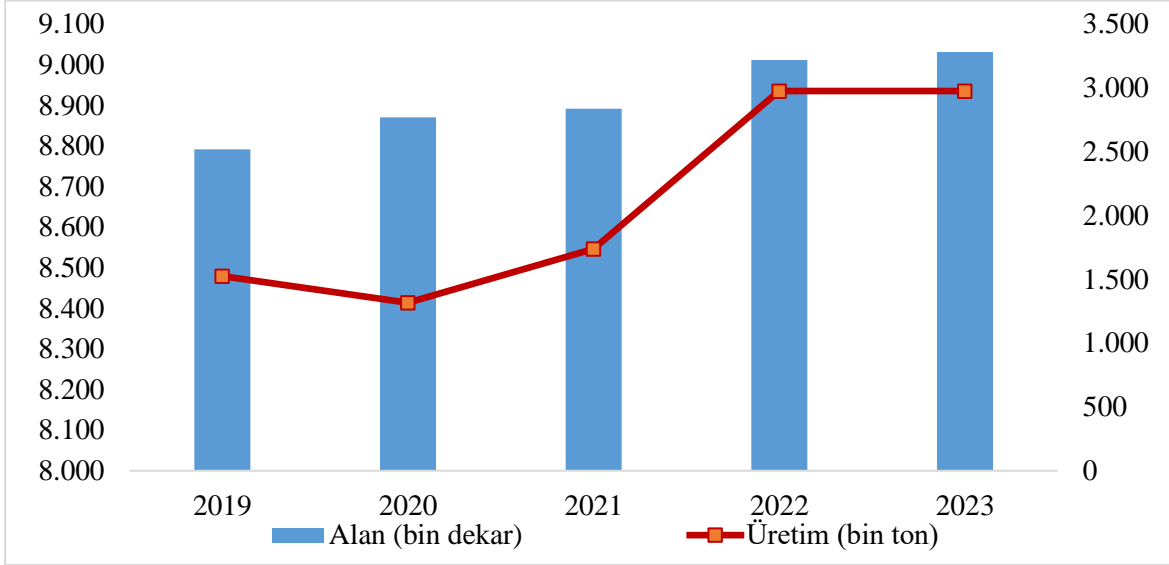
Zeytin ağacında periyodisiteden dolayı zeytin üretimi yıllara göre dalgalanmalar gösterse de, dane zeytin üretimi zeytin alanlarındaki artışa paralel olarak artış eğilimindedir. 2023 yılında 1,5 milyon ton rekolte gerçekleşmiştir. 2023 zeytin rekoltesinin 1 milyon tonu yağlık (%68) ve 490 bin tonu sofralık (%32) zeytindir (Grafik 14). TÜİK Bitkisel üretim 1. Tahminine göre 2024 yılında dane zeytin üretimi 2.900 bin ton olarak açıklandı.

Tablo 14. Türkiye'de zeytin alanları, ağaç sayısı, üretim ve verim durumu

	2019	2020	2021	2022	2023
Alan (bin da)					
Sofralık zeytin	2.341	2.335	2.303	2.326	2.387
Yağlık zeytin	6.450	6.536	6.589	6.685	6.644
Toplam	8.792	8.871	8.892	9.011	9.031
Ağaç sayısı (bin adet)					
M. veren/sofralık	48.032	50.469	50.142	51.617	52.304
M. veren/yağlık	106.005	108.913	107.708	111.418	115.241
Meyve Veren Toplam	154.037	159.382	157.849	163.035	167.545
M. vermeyen/sofralık	10.002	9.338	8.965	8.923	11.389
M. vermeyen/yağlık	18.037	18.443	21.864	22.561	22.836
M. vermeyen Toplam	28.039	27.781	30.830	31.484	34.225
Toplam Ağaç Sayısı	182.076	187.163	188.679	194.519	201.770
Üretim (bin ton)					
Sofralık zeytin	415	513	556	938	490
Yağlık zeytin	1.110	803	1.183	2.038	1.030
Toplam	1.525	1.317	1.739	2.976	1.520
Verim (kg/meyve veren ağaç sayısı)					
Sofralık zeytin	9	10	11	18	9
Yağlık zeytin	10	7	11	18	9

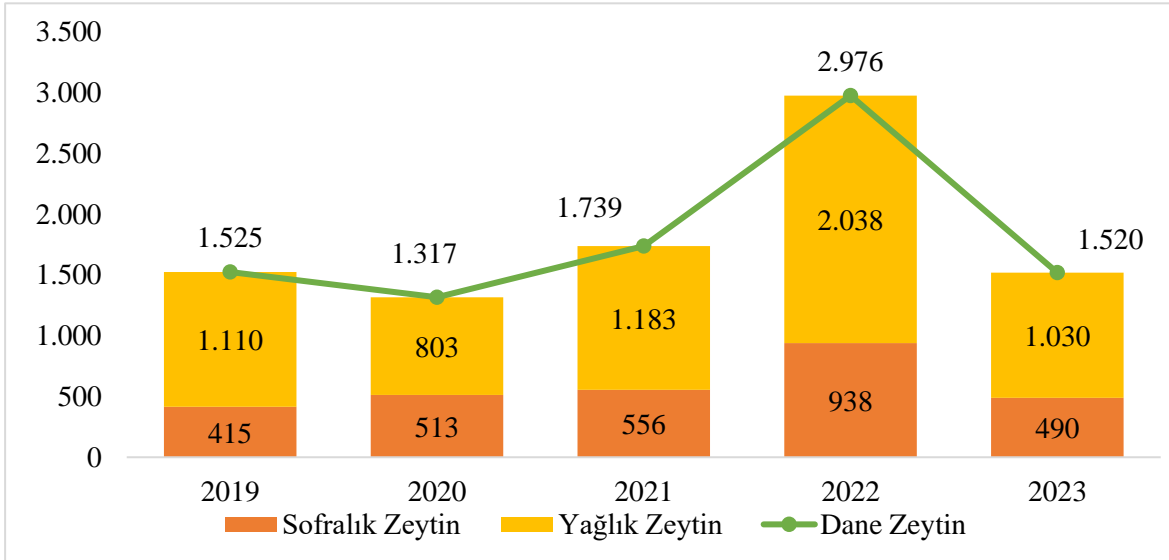
Kaynak: TÜİK, 2024

Grafik 13. Türkiye’de yıllara göre dane zeytin alanı ve üretimi (bin dekar/bin ton)

Kaynak: TÜİK, 2024

Grafik 14. Türkiye’de yağlık/sofralık zeytin üretimi (bin ton)

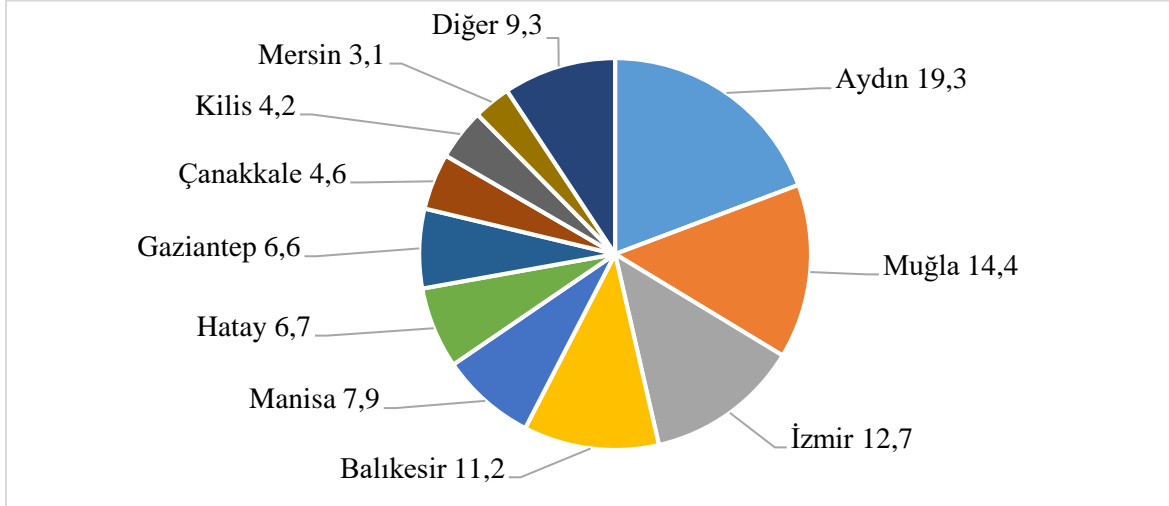
Kaynak: TÜİK, 2024

Son beş yıllık dönemde zeytin verimi incelendiğinde zeytin ağacı başına ortalama olarak sofralık zeytinde 11,4 kg ve yağlık zeytinde ise 11 kg verim elde edilmiştir.

Türkiye yağlık zeytin için toplu meyvelik alanlarının dağılımını 2023 yılı için iller

bazında incelediğimizde ilk beş il; Aydın (%19,3), Muğla (%14,4), İzmir (%12,7), Balıkesir (%11,2) ve Manisa (%7,9) olmak üzere Ege Bölgesi’nde (%65,5) yer almıştır (Grafik 15).

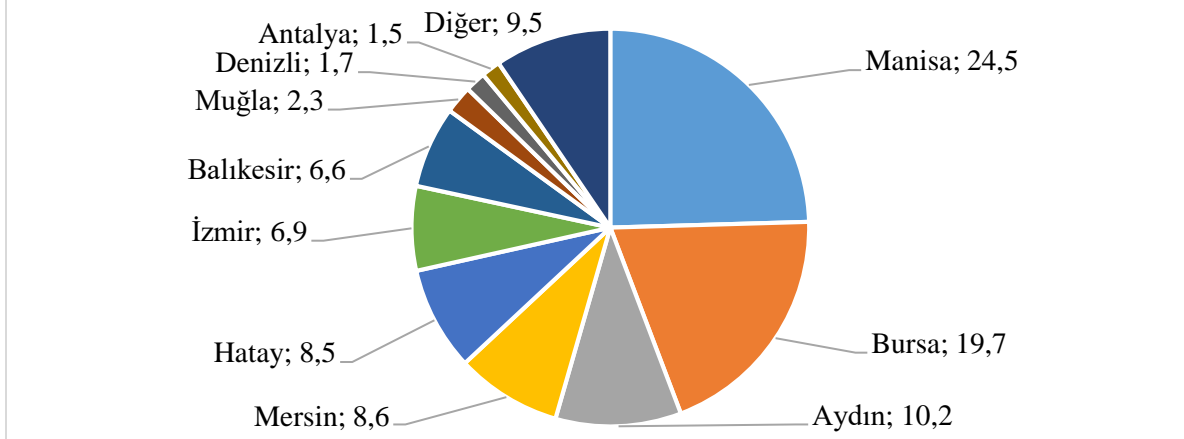
Grafik 15. Türkiye'de illere göre yağlık zeytin meyvelik alanları (2023, %)

Kaynak: TÜİK, 2024

TÜİK 2023 yılı verilerine göre, Türkiye sofralık zeytin toplu meyvelik alanlarının dağılımı iller bazında incelendiğinde Aydın'ın %10,2, Mersin'in %8,6 ve Hatay'ın %8,5 pay aldığı görülmektedir (Grafik 16). Manisa'nın %24,5, Bursa'nın %19,7,

Grafik 16. Türkiye'de illere göre sofralık zeytin meyvelik alanları (2023,%)

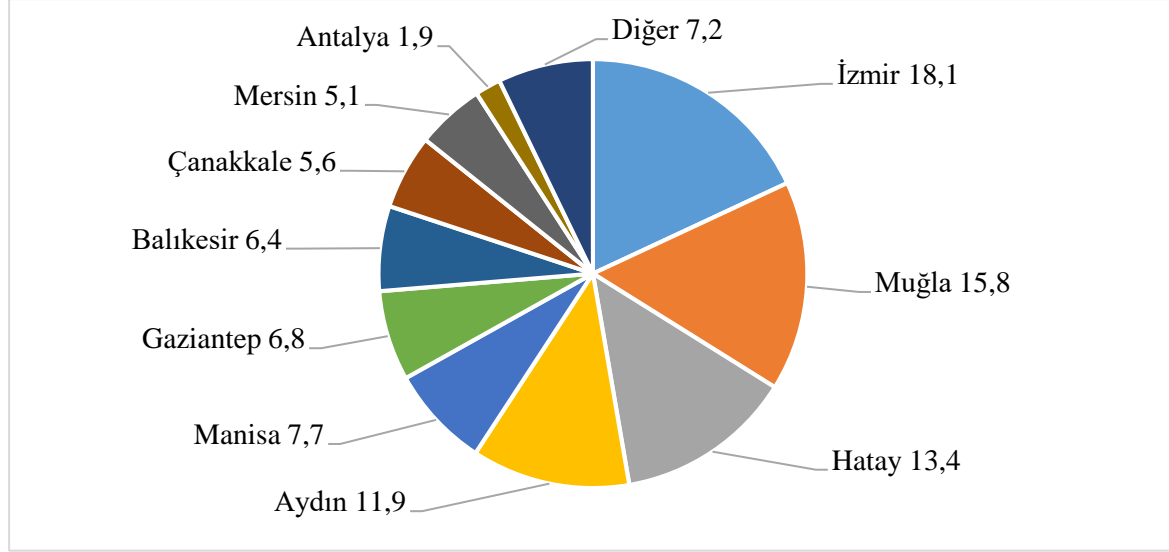
Kaynak: TÜİK, 2024

Tablo 15. Türkiye'de illere göre yağlık zeytin üretimi (bin ton)

	2019	2020	2021	2022	2023
İzmir	104	84	154	410	186
Muşla	142	44	172	225	163
Hatay	118	54	101	172	138
Aydın	311	76	229	249	123
Manisa	48	187	119	206	79
Gaziantep	16	54	31	57	70
Balıkesir	122	108	142	218	66
Çanakkale	32	40	29	117	58
Mersin	75	30	74	175	53
Antalya	62	42	36	53	20
Diğer	80	84	96	156	74
Türkiye	1.110	803	1.183	2.038	1.030

Kaynak: TÜİK, 2024

Grafik 17. Türkiye'de illere göre yağlık zeytin üretim payı (2023, %)

Kaynak: TÜİK, 2024

Yağlık zeytin üretimi Ege Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. Türkiye'de en çok yağlık zeytin üretimi gerçekleşen iller sırasıyla İzmir, Muğla, Hatay ve Aydın'dır. 2023 yılında illerin yağlık zeytin üretimindeki payları; İzmir'de %18,1, Muğla'da %15,8, Hatay'da %13,4, Aydın'da %11,9 ve Manisa'da %7,7 olarak gerçekleşmiştir.

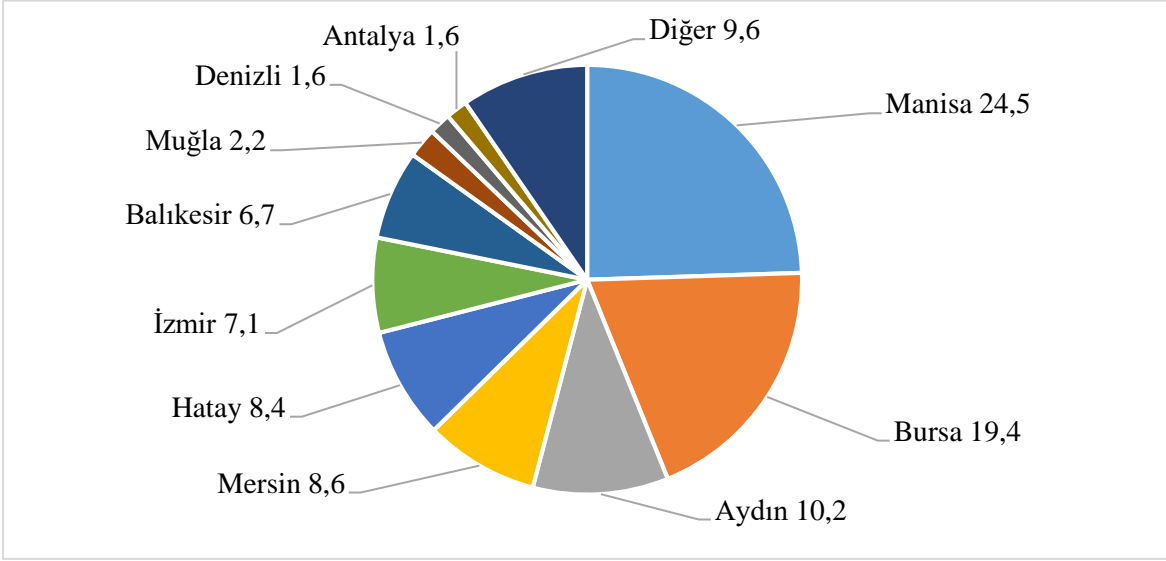
Sofralık zeytin üretiminde en çok pay alan iller ise Manisa, Bursa, Aydın, Mersin, Hatay ve İzmir'dir. 2023 yılında sofralık zeytin üretiminin yaklaşık %24,5'i Manisa, %19,4'ü Bursa, %10,2'si Aydın, %8,6'sı Mersin ve %8,4'ü Hatay illerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 16. Türkiye'de illere göre sofralık zeytin üretimi (bin ton)

	2019	2020	2021	2022	2023
Manisa	88	167	150	213	120
Bursa	79	115	146	188	95
Aydın	73	45	59	83	50
Mersin	23	33	30	182	42
Hatay	19	14	19	50	41
İzmir	12	11	15	52	35
Balıkesir	42	23	36	44	33
Muğla	7	3	11	20	11
Denizli	7	9	10	10	8
Antalya	8	12	9	18	8
Diğer	57	81	71	78	47
Türkiye	415	513	556	938	490

Kaynak: TÜİK, 2024

Grafik 18. Türkiye'de illere göre sofralık zeytin üretim payı (2023, %)

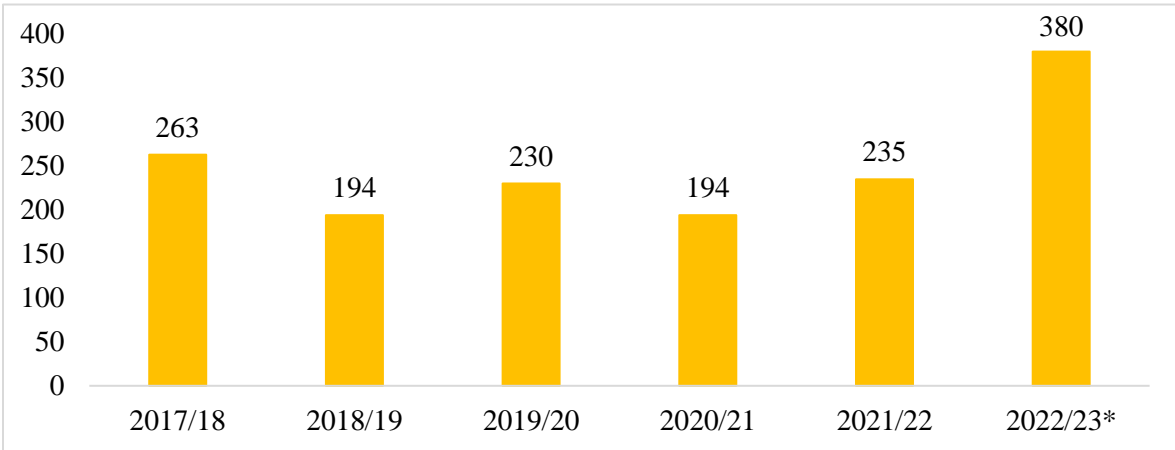
Kaynak: TÜİK, 2024.

3.1.2. Zeytinyağı Üretimi

UZZK (Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı) verilerine göre, Türkiye’de bulunan yaklaşık 1.200 adet zeytin sıkma tesisinin yaklaşık 70.000 ton/gün kapasitesi bulunmaktadır. Zeytinin periyodisitesi nedeniyle hammadde temininde sıkıntı yaşayan zeytinyağı fabrikalarında kapasite kullanım oranları

ortalama %40-50 seviyelerindedir. Aydın, Muğla ve İzmir illeri Türkiye zeytinyağı üretiminin yarısını gerçekleştirmektedir. 2022/23 zeytinyağı üretim sezonunda 380 bin ton üretim gerçekleşmiştir (IOC, 2024). UZZK 2022/23 sezonu zeytinyağı üretim tahmini ise 422bin tondur.

Grafik 19. Türkiye’de zeytinyağı üretim miktarı (bin ton)

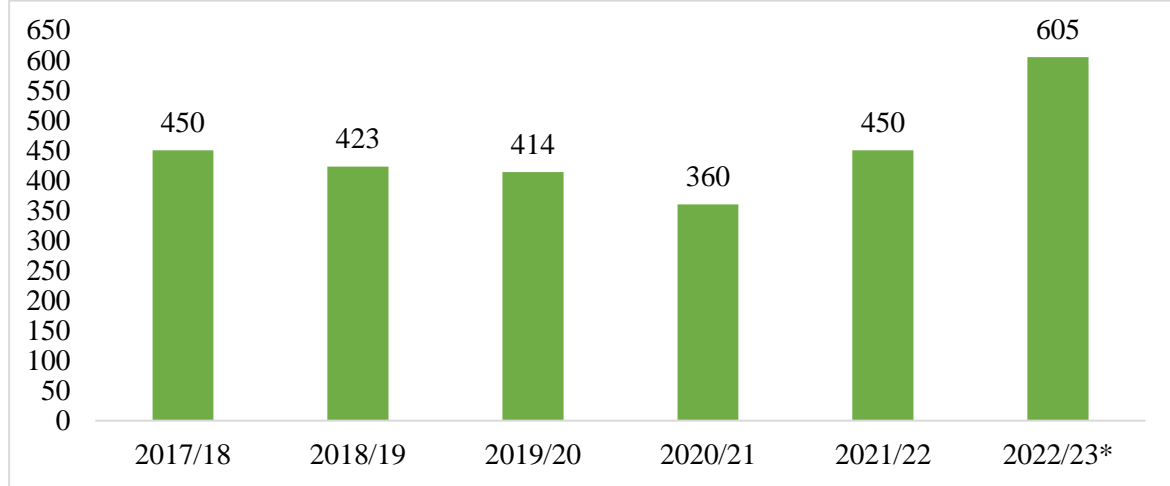
Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin

3.1.3. İşlenmiş Sofralık Zeytin Üretimi

Türkiye’de sofralık zeytin daha çok yeşil ve siyah olarak değerlendirilmektedir. Salamura, konserve, dondurulmuş veya geçici konserve edilmiş şekillerde işlenmektedir. Tüketimi ve dış ticareti yoğun

olarak salamura şeklindedir. Sofralık zeytin üretimi ortalama 360-450 bin ton aralığında dalgalanma göstermektedir. 2022/2023 üretim sezonunda ortalamanın üzerinde 605 bin ton işlenmiş sofralık zeytin üretimi gerçekleşmiştir.

Grafik 20. Türkiye’de işlenmiş sofralık zeytin üretim miktarı (bin ton)

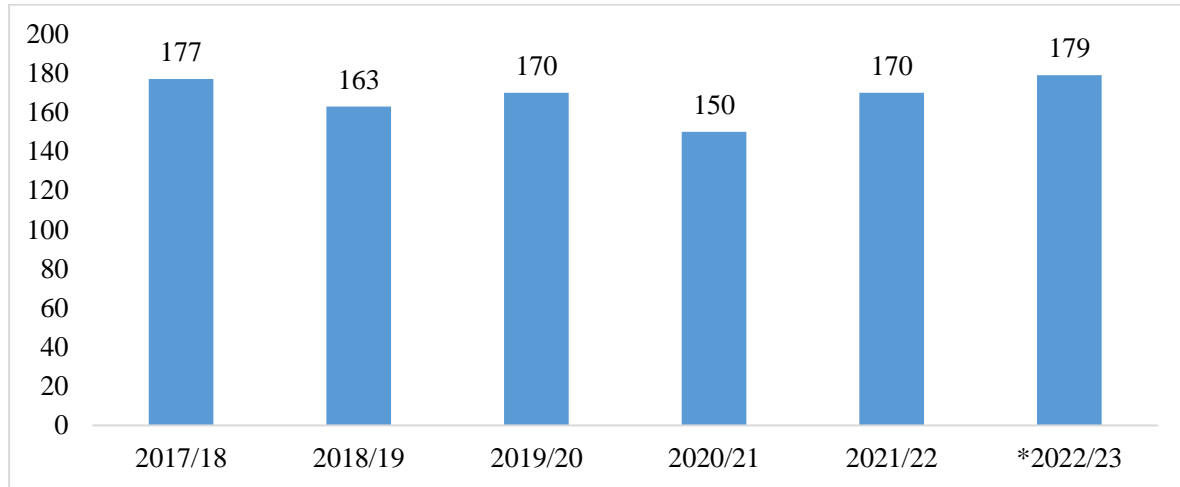
Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin

3.2. Tüketim

3.2.1. Zeytinyağı Tüketimi

Türkiye zeytinyağı tüketimi ortalama 170 bin ton civarındadır. 2022/23 zeytinyağı üretim sezonunda Türkiye 179 bin ton tüketim miktarı ile dünya zeytinyağı tüketim miktarında %6,3'lük pay almıştır. Türkiye’de bir yılda kişi başına yaklaşık iki kilogram zeytinyağı tüketilmektedir.

Grafik 21. Türkiye’de zeytinyağı tüketim miktarı (bin ton)

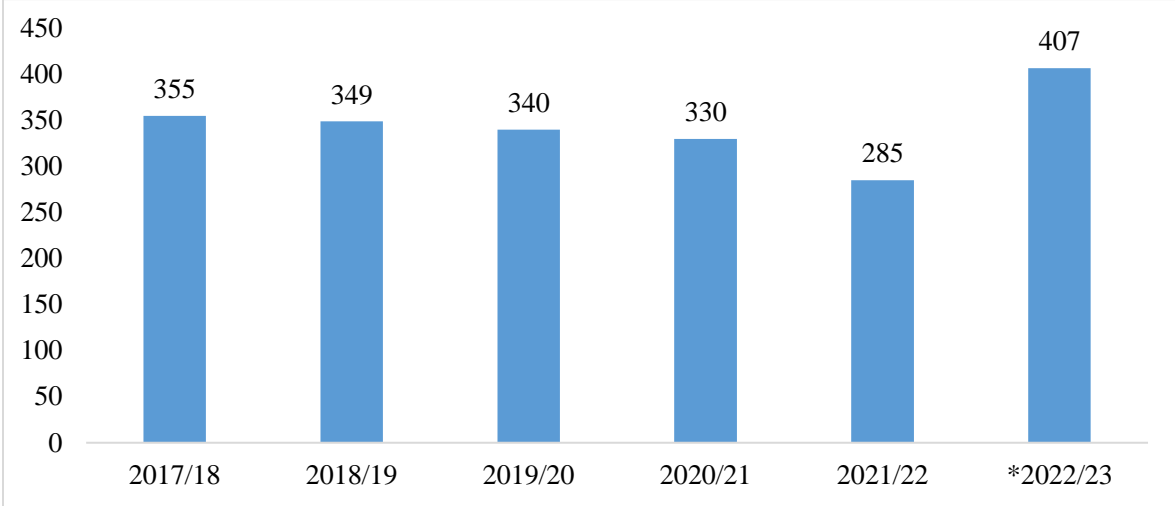

Kaynak: IOC, 2024. *Tahmin

3.2.2. Sofralık Zeytin Tüketimi

Türkiye sofralık zeytin üretiminde dünyada üçüncü sırada, tüketimde ise dördüncü sırada yer almakta ve yaklaşık olarak kişi başına bir yılda dört kilogram sofralık zeytin tüketmektedir. Dünya sofralık zeytin tüketiminde Türkiye’nin payı %10,5’dir.

Grafik 22. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin tüketimi (bin ton)

Kaynak: IOC, 2024. * Tahmin

3.3. Dış Ticaret

3.3.1. Zeytinyağı İhracatı

Tablo 17. Türkiye’nin zeytinyağı ihracat miktarı (ton) ve değeri (bin \$)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
-Saf zeytinyağı (150910, 2022 yılından sonra 150920, 150930 ve 150940)					
Miktar	34.065	29.809	37.617	42.825	124.832
Değer	104.022	77.258	110.081	143.706	557.388
-Diğer zeytinyağı (150990)					
Miktar	23.581	21.962	17.378	23.132	56.330
Değer	57.907	45.971	48.122	77.138	255.367
-Toplam					
Miktar	57.646	51.771	54.995	65.957	181.162
Değer	161.929	123.229	158.203	220.844	812.755

Kaynak: TÜİK, 2024. (Genel ticaret sistemine göre hesaplanmıştır. Pazarlama dönemi 1 Ekim – 30 Eylül’dür.)

Zeytinyağı ihracatının uzun dönemde yıllara göre dalgalanma göstermesiyle birlikte artış eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz. 2022/23 pazarlama sezonunda yapılan 181 bin ton ihracatın %69’u saf zeytinyağı ve %31’i diğer (rafine ve riviera) zeytinyağı olarak gerçekleşmiştir.

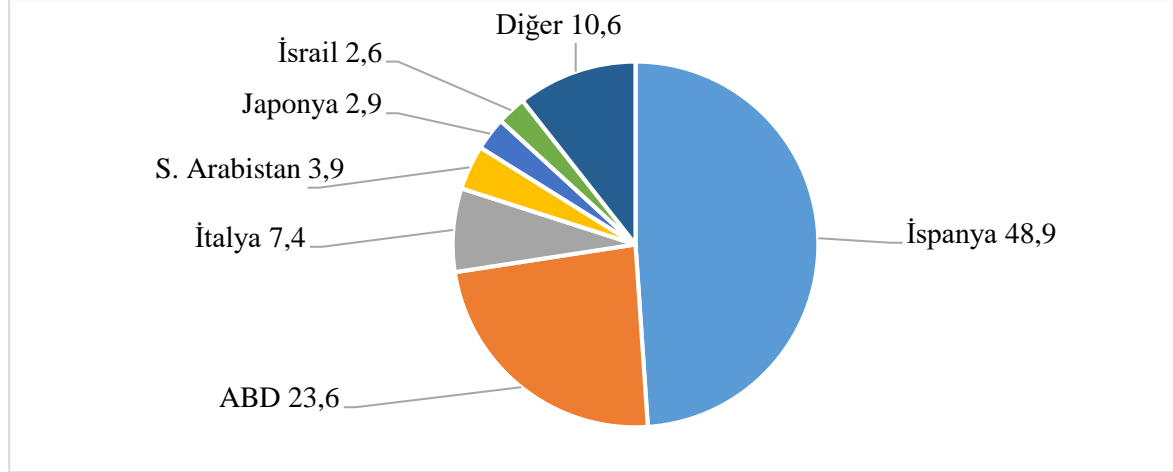
Türkiye’nin 2022/23 pazarlama yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Suudi Arabistan, Japonya, İsrail’dir.

İhracat işlemleri “Bitkisel Gıda ve Yemin İhracatında Sağlık Sertifikası Düzenlenmesi ve İhracattan Geri Dönen Ürünler İçin

Uygulama Yönetmeliği” ve “Bitkisel Gıda ve Yemin İhracatında Sağlık Sertifikası Düzenlenmesi ve İhracattan Geri Dönen Ürünler İçin Uygulama Talimatına” göre yapılmaktadır. İhracatta öncelikle alıcı ülke kriterleri dikkate alınmakta, alıcı ülkenin özel bir talebi olmaması durumunda Türkiye’nin mevzuatı dikkate alınmaktadır.

2023 Temmuz ayında, dökme ve varilli zeytinyağı için kilo başına cent fon alınması kararı verilmiştir. Zeytinyağı ihracatına Ağustos ayından itibaren üç aylık kısıtlama getirilmiş, bu kısıtlama daha sonra süresiz olarak uzatılmıştır.

Grafik 23. Türkiye'nin zeytinyağı ihracatı yaptığı ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: TÜİK, 2024

3.3.2. Zeytinyağı İthalatı

2022/23 pazarlama yılında yapılan 175 bin ton ithalatın %99,6'sı saf zeytinyağı ve %0,4'ü diğer zeytinyağı olup bir önceki pazarlama yılına göre %207 artış olmuştur. 2022/23 pazarlama yılında Türkiye tarafından yapılan toplam ithalatın %99'u

Suriye'den ham zeytinyağı olarak yapılmıştır.

Türk Gıda Kodeksi Zeytinyağı ve Prina Yağı Tebliği'ne uygun olması durumunda zeytinyağı ithalatına izin verilmektedir.

Tablo 18. Türkiye'nin zeytinyağı ithalat miktarı (ton) ve değeri (bin \$)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
- Saf zeytinyağı (150910, 2022 yılından sonra 150920, 150930 ve 150940)					
Miktar	25.714	40.664	37.882	20.431	62.960
Değer	46.765	64.915	84.880	56.383	174.611
- Diğer zeytinyağı (150990)					
Miktar	120	116	34	71	58
Değer	452	504	356	710	695
- Toplam					
Miktar	25.834	40.780	37.916	20.502	63.018
Değer	47.218	65.419	85.235	57.094	175.306

Kaynak: TÜİK, 2024. (Genel ticaret sistemine göre hesaplanmıştır. Pazarlama dönemi 1Ekim-30 Eylül'dür.)

3.3.3. Sofralık Zeytin İhracatı

Sofralık zeytin ihracatının yaklaşık %99'u salamura/konserve şeklinde, geriye kalanı ise sofralık zeytin taze/soğutulmuş ya da geçici konserve şeklinde yapılmaktadır. Uzun dönemde yıllara göre sofralık zeytin ihracatı incelendiğinde ihracatın artış eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin sofralık zeytin ihracatı 2022/23

pazarlama yılında 157 bin tondan 166 bin tona yükselmiştir.

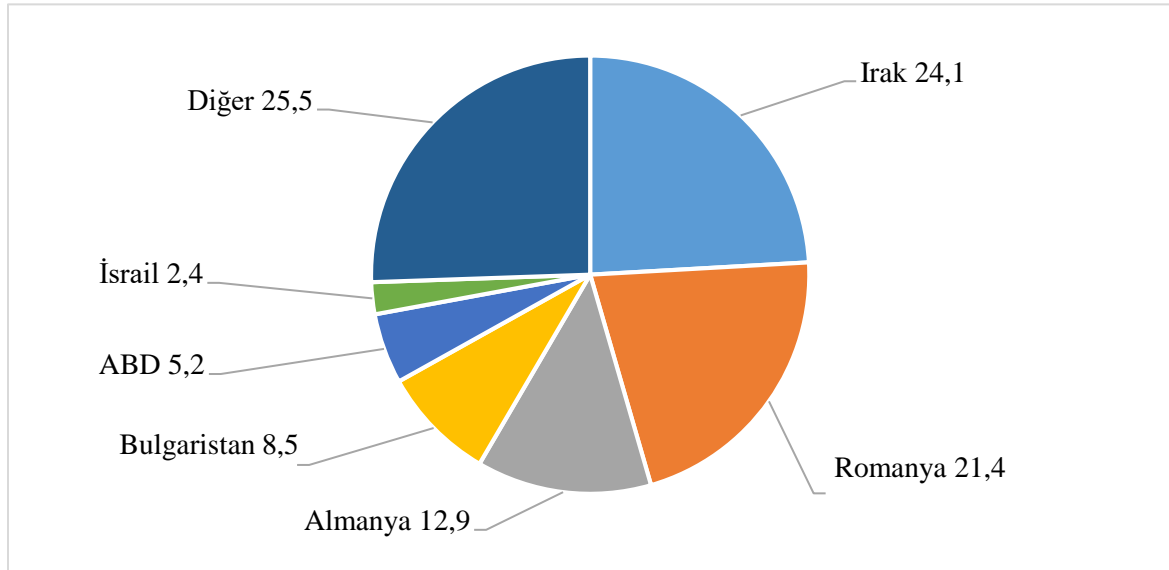
2022/23 yılında Türkiye'nin en fazla sofralık zeytin ihracatı yaptığı ülkelere bakıldığında Irak %24,1, Romanya %21,4, Almanya %12,9, Bulgaristan %8,5 ve A.B.D. %5,2 pay almıştır.

Tablo 19. Türkiye'nin sofralık zeytin ihracat miktarı (ton) ve değeri (bin \$)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Zeytin (taze/soğutulmuş) - 070992					
Miktar	489	63	220	297	454
Değer	749	101	162	358	329
Zeytin (geçici konserve) - 071120					
Miktar	39	157	319	481	254
Değer	93	214	389	415	221
Zeytin (salamura / konserve) - 200570					
Miktar	84.291	76.685	80.065	101.714	94.055
Değer	127.980	128.932	134.311	156.342	165.410
Toplam					
Miktar	84.820	76.906	80.604	102.492	94.763
Değer	128.822	129.247	134.862	157.115	165.960

Kaynak: TÜİK, 2024. (Genel ticaret sistemi verilerine göre hesaplanmıştır. Pazarlama dönemi 1 Eylül-30 Ağustos'tur.)

Grafik 24. Türkiye'nin sofralık zeytin ihracatı yaptığı ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: TÜİK, 2024.

3.3.4. Sofralık Zeytin İthalatı

2022/23 pazarlama yılında Türkiye tarafından yapılan toplam sofralık zeytin ithalatının %97'si daha çok geçici konserve olarak Suriye'den ve %2'si Irak'dan yapılmıştır. Türkiye'de zeytin ithalatı yapılırken; 070992 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon (GTİP) numaralı zeytinler Zararlı

Risk Analizi'ne (ZRA) tabidir. ZRA sonuçlanmadan ülkemize ithalatına izni verilmemektedir. 071120 ve 200570 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon (GTİP) numaralı işlenmiş zeytinler %50 analiz sıklığına tabi tutulmaktadır.

Tablo 20. Türkiye'nin sofralık zeytin ithalat miktarı (ton) ve değeri (bin \$)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Zeytin (taze/soğutulmuş) - 070992					
Miktar	0	0	0	0	1
Değer	0	0	0	0	1
Zeytin (geçici konserve) - 071120					
Miktar	0	1.429	2.125	4.245	1.300
Değer	0	698	1.191	2.207	786
Zeytin (salamura / konserve) - 200570					
Miktar	851	1.101	574	99	297
Değer	1504	1509	852	272	410
Toplam					
Miktar	851	2.530	2.699	4.344	1.597
Değer	1.504	2.207	2.043	2.479	1.197

Kaynak: TÜİK, 2024. (Genel ticaret sistemin verilerine göre alınmıştır. Pazarlama dönemi 1 Eylül-30 Ağustos'tur.)

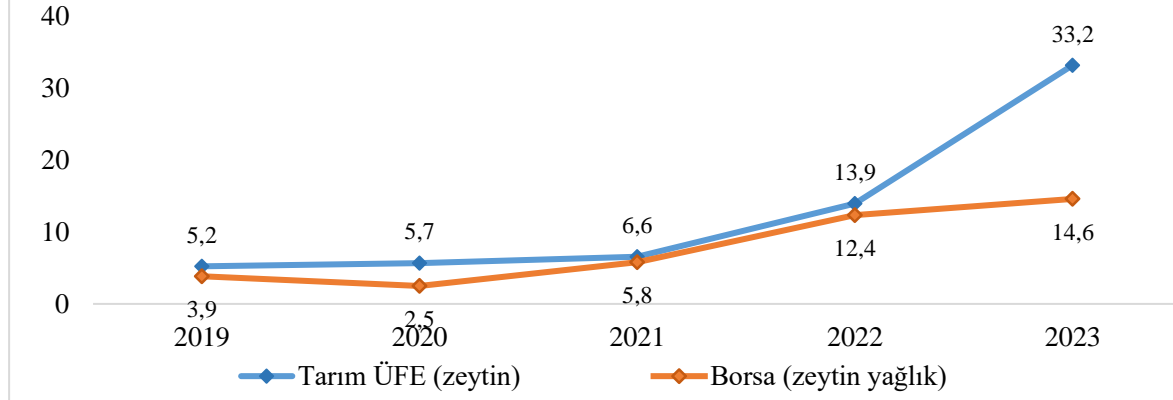
3.4. Fiyatlar

3.4.1. Zeytinyağı Fiyatları

Zeytin üretici fiyatları 2019-2023 yıllarında 5,2 TL/kg dan 33,2 TL/kg kadar yaklaşık altı kat yükselmiştir. Aynı dönemde borsa fiyatları da 3,7 kat artmıştır. Borsada işlem gören zeytinyağı fiyatlarına bakıldığında

2023 yılında dökme olarak ham zeytinyağı 77,5 TL/kg, natürel sızma 110,2 TL/kg, rafine zeytinyağı 95,2 TL/kg ve riviera zeytinyağı ise 119,4 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 25. Türkiye'de yıllara göre zeytin fiyatları (TL/kg)

Kaynak: TÜİK, 2024, İTB, 2024. (Natürel sızma dökme zeytinyağının en çok işlem gördüğü ortalama fiyat alınmıştır.)

Tablo 21. Türkiye'de yıllara göre zeytinyağı borsa fiyatları(TL/kg)

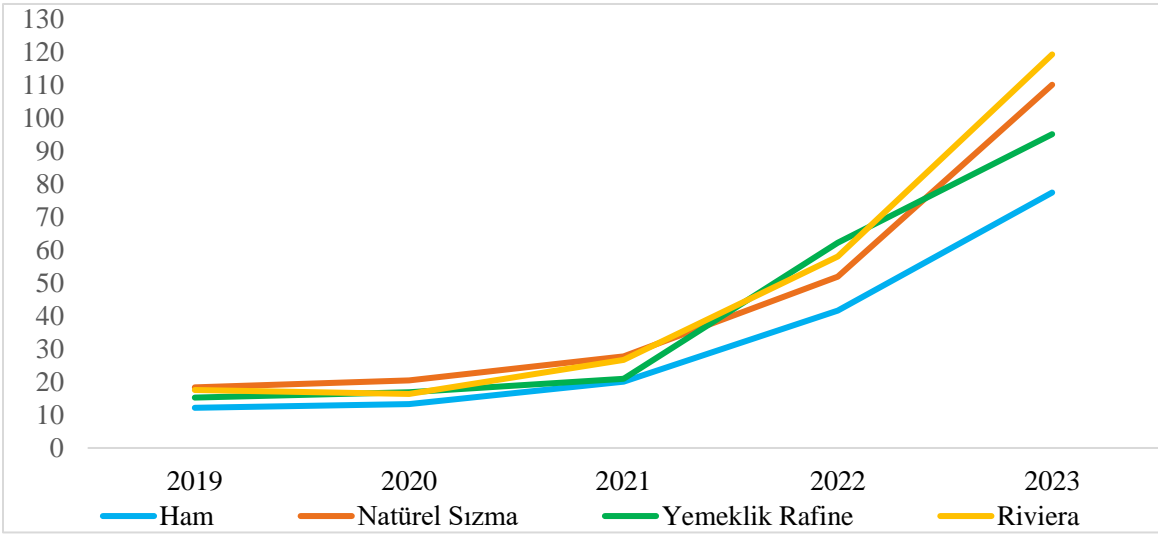
	2019	2020	2021	2022	2023
Ham (muhtelif asit)	12,2	13,3	20,1	41,7	77,5
Natürel Sızma (dökme)	18,4	20,5	27,8	52,0	110,2
Yemeklik Rafine (dökme)	15,3	16,9	21,0	62,3	95,2
Riviera (dökme)	17,6	16,4	26,7	58,1	119,4

Kaynak: İTB, 2024. (Tescil verilerinden ilgili ürünün en çok işlem gördüğü ortalama fiyat alınmıştır)

Türkiye'de son beş yıllık zeytinyağı borsa fiyatları incelendiğinde fiyatlardaki artışın özellikle son iki yılda daha belirgin olduğu Grafik 26'da görülmektedir. 2023 yılında borsa fiyatları bir önceki yıla göre yaklaşık

olarak 'Ham' zeytinyağında %86, 'Natürel Sızma' zeytinyağında %112, 'Yemeklik rafine' zeytinyağında %53 ve 'Riviera' zeytinyağında %106'lık artış görülmüştür.

Grafik 26. Türkiye’de yıllara göre zeytinyağı borsa fiyatları (TL/kg)

Kaynak: İTB, 2024. (Yıllık verilerden en çok işlem gören ürünün ortalama fiyatı baz alınmıştır)

3.4.2. Sofralık Zeytin Fiyatları

Zeytin üretici fiyatları artış eğiliminde olup, özellikle son iki yılda daha hızlı artış göstermiştir. 2023 yılında bir önceki yıla göre üretici fiyatları %139 sofralık siyah zeytin borsa fiyatları %113 ve yeşil zeytin

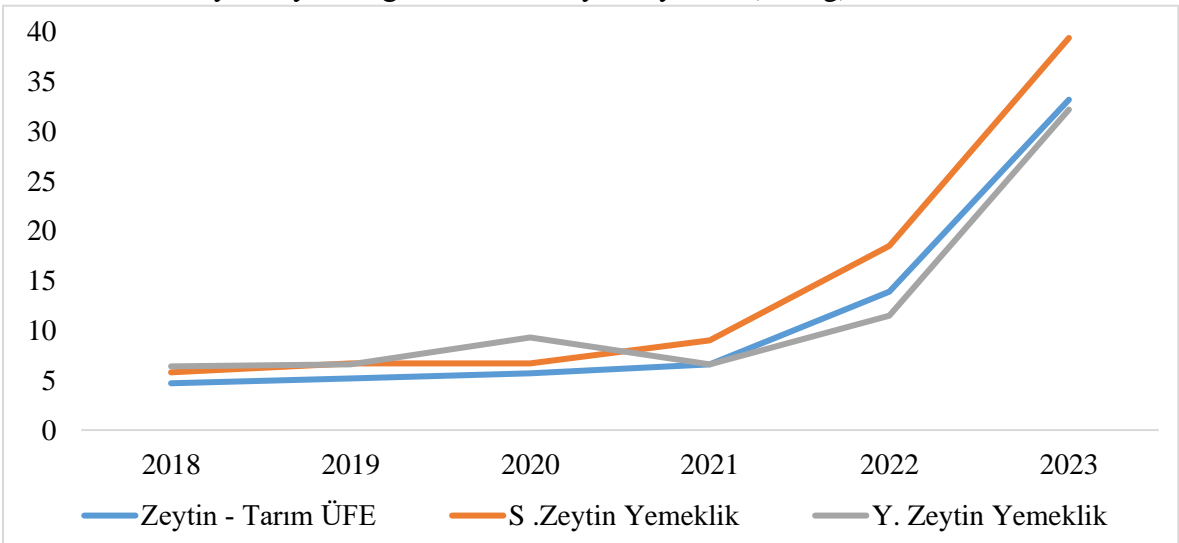
fiyatları %180’lik artış göstermiştir. Sofralık zeytin fiyatlarının hızlı yükselmesinde, dünya fiyatlarındaki artış ve yurtiçi enflasyonun etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 22. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin fiyatları (TL/kg)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zeytin - Tarım ÜFE	4,7	5,2	5,7	6,6	13,9	33,2
Siyah Zeytin Yemeklik - Borsa	5,8	6,7	6,7	9,0	18,5	39,4
Yeşil Zeytin Yemeklik - Borsa	6,4	6,6	9,3	6,6	11,5	32,2

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, 2024. (Yıllık verilerden en çok işlem gören ürünün ortalama fiyatı baz alınmıştır)

Grafik 27. Türkiye’de yıllara göre sofralık zeytin fiyatları (TL/kg)

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, 2024 (Yıllık verilerden en çok işlem gören ürünün ortalama fiyatı baz alınmıştır)

3.5. Destekler ve Pazar Yapısı

Sofralık zeytin de, zeytinyağı da ham (dane) zeytinin işlenmesi sonucunda elde edilmektedir. Üretim aşamasında çoğu zaman ekonomi, ürün ve pazar koşullarına göre yağlıktan sofralığa sofralıktan yağlığa dönüşebilmektedir. Zeytin üreticisi bu her iki ürünü, koşulların izin verdiği ölçüde ve oranda yapabildiği bir yapıdadır. Ancak gıda işletmeleri kayıt sisteminde sadece sofralık zeytin ya da sadece zeytinyağı işletmesi olarak yer almaktadır.

Sofralık zeytin üretimi yapan işletmeler siyah, yeşil, pembe, dolgulu zeytin ve zeytin ezmesi olarak üretimlerini aynı anda yapabilmektedir. Zeytinyağı üreten gıda işletmeleri sisteme “zeytinyağı üretimi (yağhaneler hariç)” ve “yağhaneler ve yağ dolumu” başlığı ile kayıt edilmektedir.

“Zeytinyağı üretimi başlığı altındaki gıda işletmeleri; üreticinin hasat ettiği zeytini veya üreticinin yağhanede sıkırdığı ya da yağhanelerden aldıkları ham zeytinyağını işleyip piyasaya ambalajlı olarak sunarlar. Yağhaneler ise; zeytin üreticisinin hasat ettiği zeytini, sıkma bedeli olarak belli bir miktar zeytinyağı veya ücret karşılığında zeytinyağına dönüştürüp üreticiye geri verme şeklinde faaliyette bulunurlar.

Zeytinyağına işlenme; özel yağhaneler ya da kooperatifler yolu ile gerçekleşmektedir. Zeytinyağı satışları, üretici tercihihine göre yağhanede yapılabileceği gibi tüccar, kalkınma kooperatifleri ya da tarım satış kooperatiflerine yapılabilmektedir. Doğrudan tüketime uygun olmayan

zeytinyağları zeytinyağı rafine fabrikalarında işlenerek rafine zeytinyağı olarak satılmaktadır. Üreticilerin kendisi ya da özel işletmeler vasıtası ile işlenen sofralık zeytinler de aynı sistemde tüketiciye ulaşmaktadır.

Türkiye’de zeytincilik sektörünün lokomotif konumunda iki önemli kooperatif vardır; bu kooperatifler Marmarabirlik ve Tariş’tir. Marmarabirlik; Marmara Bölgesi’nde 8 kooperatifi ve yaklaşık 30 bin üretici ortağı ile faaliyet göstermekte ve daha çok sofralık zeytinde uzmanlaşmıştır. TARIŞ, Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri, daha çok zeytinyağında uzmanlaşmış olup, Ege Bölgesi’nde 31 adet kooperatif ve yaklaşık 21 bin çiftçi ortağı ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Ayrıca, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na göre kurulan 61 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi de zeytin ve zeytinyağı işlemektedir. Türkiye zeytin ağacı varlığı ve bölgesel dağılımı dikkate alındığında bu kooperatiflerin sayısı yeterli olmamaktadır.

Türkiye’de zeytinyağı işletme tesisleri zeytin üretimi yapılan bölgelere yakın konumlanmıştır. Türkiye’de zeytin ağacı sayısının artırılmasına yönelik teşviklerle zeytin üretiminde de artış gözlenmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı’nca 2023 yılında zeytine verilen destek biçimleri ve bunlara verilen destek miktarları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Zeytinyağı Fark Ödemesi Desteği: 1998 yılından bu yana zeytinyağını üreterek satışını yapan üreticilere kilogram başına destekleme yapılmaktadır. ‘Havza Bazlı Destekleme Modeli’ kapsamında havzasında yer alması koşuluyla üretilen zeytinyağına 0,80 TL/Kg destekleme primi ödenmektedir.

Dane Zeytin Fark Ödemesi Desteği: 2019 yılından itibaren dane zeytin üretimi yapan üreticilerimizi desteklemek amacıyla Havza Bazlı Destekleme Modeli kapsamında havzasında yer alması koşuluyla üretilerek

satışı gerçekleştirilen dane zeytine 0,15 TL/kg destekleme primi ödenmektedir.

Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu Desteği: 2016 yılında başlatılan uygulama ile geleneksel zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı alanlarda, verim ve kalitenin artırılması amacıyla zeytinlik alanın en az 1/5'inde gençleştirme budaması yapan üreticilere budama yapılan alan üzerinden 100 TL/da destek sağlanmaktadır.

Sertifikalı Fidan Desteği: 2005 yılında başlatılan destekleme uygulaması kapsamında yeni tesis edilen kapama modern bahçe tesislerine sertifikalı fidan desteği verilmektedir. Destek uygulaması sertifikalı fidan kullanarak bahçe tesisinde 600 TL/da, standart fidan kullanarak bahçe tesisinde 250 TL/da olarak uygulanmaktadır.

Organik Tarım Desteği: Organik tarım faaliyeti, Organik Tarım Kanunu ve Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te belirtilen sınırlı ve kontrollü girdi kullanılan, kaynakların doğal ve sürdürülebilir şekilde kullanılması prensibine dayanan, izlenebilir, kontrollü ve sertifikalı bir tarımsal faaliyettir. Organik Tarım Desteği, 2. kategoride yer alan zeytin için ürün sertifikasına göre bireyselde 72 TL/da, grup sertifikasyonunda 36 TL/da olarak uygulanmaktadır. Türkiye'de zeytin üretiminin yaklaşık % 10'u zeytinyağı üretiminin ise %1'i organik olarak gerçekleşmektedir. Üretim alanı açısından en fazla organik zeytin yetiştirilen iller Aydın, Muğla ve İzmir'dir.

İyi Tarım Uygulamaları Desteği, ikinci kategoride yer alan zeytin için; ürün sertifikasına göre bireysel sertifikasyonda 72 TL/da, grup sertifikasyonunda 36 TL/da olarak uygulanmaktadır. Zeytin üretiminin

yaklaşık %6'sı iyi tarım uygulamaları kapsamında üretilmektedir. Zeytinde iyi tarım uygulamalarının en yaygın olduğu iller arasında Balıkesir, Gaziantep ve Manisa yer almaktadır.

Mazot ve Gübre Desteği; Zeytin ürününe yönelik olarak 86 TL/da mazot, 21 TL/da gübre kullanım desteği sağlanmaktadır.

Küçük Aile İşletmesi Desteği: Küçük aile işletmelerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla 2016 yılından itibaren, işletme büyüklüğü 5 dekar veya altında yetiştiricilik yapan üreticilere 100 TL/dekar destek verilmektedir.

Biyoteknik Mücadele Desteği: Bitkisel üretime zararlı olan organizmalara karşı biyoteknik mücadele 40 TL/dekar destek sağlanmaktadır.

Toprak Analizi Desteği: Asgari 50 da ve üzeri tarım arazilerinde 40 TL/numune olarak destek verilmektedir.

Zeytinyağı için devam eden destekleme ödemeleri, 2017'den itibaren geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu desteği, fidan kullanımı destekleri ve 2020 yılında başlatılan dane zeytin desteğiyle çeşitlilik kazanmıştır (Tablo 24).

Lisanslı depolarda muhafaza edilen zeytin ve zeytinyağında kira desteği, nakliye desteği ve analiz desteği verilmektedir.

TARSİM Desteği; tarım sigortaları kapsamında poliçe bedelinin %50'sini devlet karşılamaktadır.

Tablo 23. Türkiye’de yıllara göre zeytin ve zeytinyağına verilen destekler

Destek Şekli	Birim	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Dane zeytin fark ö.	kr/kg	-	-	15	15	15	15	15
Zeytinyağı fark ö.	kr/kg	80	80	80	80	80	80	80
Geleneksel zeytin bahçeleri r.	TL/da	100	100	100	100	100	100	100
Z. Fidan kullanımı/Standart	TL/da	100	100	100	100	100	100	250
Z. Fidan kullanımı/Sertifikalı	TL/da	280	280	280	280	280	280	600
Mazot	TL/da	9	10	15	15	17	63	86
Gübre	TL/da	4	4	4	4	8	21	21
Küçük işletmeler	TL/da	100	100	100	100	100	100	200

Kaynak: Resmi Gazete, Bitkisel Üretim Destekleme Tebliği, çeşitli yıllar.

Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımlar ve Kırsal Ekonomik Altyapı Yatırımlarının Desteklenmesi; tarımsal ürünlerin işlenmesi, kurutulması, dondurulması, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlara hibe desteği sağlanmaktadır.

IPARD Programı; program kapsamındaki 27 ilde “bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi, bitkisel ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi başlığı altında değişen hibe oranlarında yatırım desteği sağlanmaktadır.

Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılması; T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal

Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar kapsamında zeytin bahçe tesislerine yönelik olarak (yatırım ve işletme kredisi), ayrıca modern basınçlı sulama sistemi tesislerinde (yatırım kredisi) değişen oranlarda faiz indirimli kredi kullanılmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı’nın zeytin hasat makinelerine verdiği desteklerin de olumlu etkisiyle zeytin sıkma tekniklerinin ve rafine zeytinyağı işleme fabrikalarının modernleşmesi ve kapasitelerinin artması zeytinyağı üretimini olumlu etkilemektedir.

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Dünya zeytin alanları ve üretimi yıllara göre artış eğilimindedir. Zeytin üretimi; zeytin ağacının ekolojik isteklerinden dolayı başta Akdeniz olmak üzere belirli bölgelerle sınırlı bir durumdadır. Dünyada zeytinyağı tüketimi fark edilir ölçüde yaygınlaşmaktadır. Zeytin ve zeytinyağında üretici ülke konumunda bulunan Türkiye’nin dünyada öncü konuma geçebilecek potansiyeli vardır. Bunun için verimi yüksek, kaliteli, markalı, düşük maliyetli, katma değeri yüksek ürünler üretmek ve etkin şekilde pazarlamak gerekir.

Zeytin alanları; zeytin kanunu, tarım kanunu gibi değişik yasalarla koruma altındadır. Ancak, bazen yapılan anlık mevzuat değişiklikleriyle zeytinlik alanlar tarım dışı kullanıma açılabilir. Türkiye’de zeytincilik faaliyeti ikinci ve üçüncü sınıf tarım alanlarında yoğunlaşmıştır. Ancak iklim değişikliğinden dolayı kuraklığa dayanıklı özelliğe sahip olan zeytin ağaçlarının korunması sürdürülebilirlik, çevre ve ekolojik denge açısından çok önemlidir.

Zeytin üretim bölgelerinin hava ve toprak şartları ile uyumlu çeşitlerden dikim yapılmasının desteklenmesi gerekmektedir. Son on yılda Türkiye'nin meyve veren zeytin ağacı sayısı 129 milyondan 163 milyona çıkmıştır. Ancak ağaç başı verimlilik çok düşük kalmaktadır. Yaşlı zeytin ağaçlarının gençleştirilmesi aşamasında oluşacak gelir kaybının önlenmesi ve çiftçinin ürün kaybı yaşadığı yıllarda desteklenmesi, üretim ve verimde orta vadede büyük katkılar sağlayabilecektir. Girdi maliyetlerinin düşmesi gerek üretici gerekse tüketici açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de zeytinyağı sektöründe gelişme potansiyelinin olduğu, son yıllarda olumlu gelişmelerin yaşandığı, fakat bu haliyle de üretimde öncü (İspanya, İtalya) ülkelerle üretim, ürün kalitesi, markalaşma, ihracat yönlerinden aynı düzeyde olmadığı değerlendirilebilir.

Türkiye'nin zeytinyağı sektörüyle ilgili yaşamakta olduğu temel sorunlardan biri, periyodisite nedeniyle zeytinyağı fabrikalarındaki kapasite kullanım oranı düşüklüğüdür ve bu sorun Türkiye'de söz konusu ülkelerden daha büyük boyutta yaşanmaktadır.

Sektörün gelişmesi, diğer ihracatçı ülkelerle dış piyasada rekabet edebilme, hammaddenin sürekli ve kaliteli bir şekilde muhafazası ve temin edilmesi gereklidir. Zeytinyağının özellikle üreticiler tarafından uygun olmayan koşullarda saklanması zeytinyağı kalitesini etkilemekte ve ekonomik kayıplara da neden olmaktadır. Benzer şekilde sofralık zeytinin hijyen olmayan yerlerde depolanması ekonomik kayıplara neden olmakta ve sağlık açısından da risk oluşturmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı için modern bir lisanslı depoculuk sisteminin geliştirilmesi gerekir. Zeytine

yönelik lisanslı depoculuk yatırımlarının artırılması ve zeytinde sürdürülebilir üretim için periyodisitenin minimum seviyeye indirilmesine yönelik çeşitli çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir.

Türkiye'de zeytin sektöründe, zeytin üreticilerinin örgütlendiği en büyük iki kooperatif, Marmarabirlik ve Tariş'tir. Ege ve Marmara Bölgeleri'ndeki etkin olan bu iki örgütlenme şekli sayesinde, diğer bölgelere göre nispeten sorunlar daha azdır. Marmarabirlik ve Tariş'in faaliyet göstermediği üretim bölgelerinde çiftçi örgütlenmeleri yetersizdir. Bu durum elde edilen ürünün işlenmesi, depolanması, satış ve pazarlanmasında önemli sorunlara neden olmaktadır. Zeytinde uzman tarımsal kooperatiflerin sayısı ve özellikle pazarlamada etkinlikleri arttırılmalıdır.

Ayrıca ürün maliyetleri, girdi fiyatlarındaki yükselme nedeniyle olumsuz etkilenmektedir. Zeytin yetiştiren ve zeytinyağı işleyen işletmelerin yapısal sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Üretimi, kaliteyi ve verimi arttırmaya teşvik edecek teknik uygulama ve teknolojilerin desteklenmesi ile üreticilerin dış piyasalarda rekabetini arttıracak şekilde prim desteklerinin verilmesi önemlidir. Ürün fiyatına ya da maliyete göre destekleme primi oranı düşük kalmaktadır.

Yurt içinde zeytin üreticisinin ekim yapmaktan vazgeçmesini, zeytinyağı üreticisinin ise alternatif yağların üretimine kaymasını engellemek için üreticilere kendi fiyatlarıyla uluslararası pazarda oluşan fiyatlar arasındaki farkın ödenmesinin veya dünya fiyatlarının takip edilerek dönemlik desteklerin artırılmasının sektör üretimine destek olacağı düşünülmektedir. Zeytinyağına verilen teşviklerin artırılmasıyla sektörün en büyük

problemlerinden olan kayıt dışılığın azalabileceği de değerlendirilmektedir.

İşleme ve paketleme süreçlerinde de düzenli hammadde tedarik sorunu bulunmaktadır. Kalite ve fiyat sorunu cam ve teneke ambalajda da ortaya çıkabilmektedir.

Türkiye zeytinyağı ihracatında ilk dört ülke arasında olmasına rağmen, ihracat değerine bakıldığında, öncü ülke olan İspanya'nın oldukça gerisinde kalmaktadır. Türkiye'de zeytinyağı üretiminin önemli bir kısmı uluslararası ticarete konu olmakta ancak Türkiye'de zeytinyağı ihracatı daha çok katma değeri düşük nitelikteki yağ şeklinde yapılmaktadır. İhraç edilen yağ yetersiz oranda dış piyasada ambalajlı olarak satılmaktadır. İhracatın ambalajlı şekilde yapılması ve "Türk Zeytinyağı" olarak tanıtabilmek ve daha çok bu şekilde ihraç edebilmek hedeflenmelidir. Zeytinyağı sektörünün üretimden tüketim aşamasına kadar bütün alanlarda uzun vadeli programlar çerçevesinde desteklenmesi önem arz etmektedir.

Zeytinyağında kayıt dışı ticaret de büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sektörde ticaretin gerektirdiği kurallara uygun olarak markalı, ambalajlı ve kayıtlı üretici ve tüccar profili son yıllarda artsa da, kayıt dışı, markasız, uygun olmayan ambalaj ve depolama şartlarında faaliyet gösteren önemli bir kesim bulunmaktadır. Tağşişle

yapılan yağ satışlarında zaman zaman artış görülmektedir.

Türkiye'de tarımsal ürünlerde İhracat İadesi Desteği'nin ihracatçı ülkelere göre düşük düzeyde olması dünya pazarlarında rekabetimizi azaltmaktadır. Bu desteğin AB ülkelerinde olan düzeye yakın olması gerekmektedir.

İhracatta toplam maliyetler içerisinde navlun (deniz yolu taşımacılığı yaparken, gemide taşınacak yüklerin bir yerden başka bir yere ulaştırılması için gemicinin ödemek zorunda olduğu ücret) giderleri önemli yer tutmaktadır. Yakın çevre ve komşu ülkelere kara yolu ile yapılan ihracatta fiyat açısından rekabet gücü elde etmek, ayrıca, ABD, Japonya, Çin, Hindistan, Avustralya gibi uzak ülkelere deniz yolu ile yapılan ihracatta ortaya çıkan yüksek taşıma bedellerinin karşılanmasına katkı sağlayacak şekilde navlun desteğinin kapsamının genişletilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye'de zeytinyağı tüketimini arttırmak için, sağlık iksiri olan zeytinyağında tüketici teşvikleri vermek, etkili tanıtım kampanyaları düzenlemek gerekmektedir.

AB'nin Türkiye'ye uygulamakta olduğu zeytinyağı gümrük vergisinin sıfırlanması ya da AB'den zeytinyağı ithalatı için en az kotanın (100 ton) yükseltilmesi sektöre fayda sağlayacaktır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya zeytinlik alanı (bin ha)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İspanya	2.507	2.516	2.351	2.522	2.555	2.579	2.602	2.624	2.623	2.635
Tunus	1.823	1.589	1.625	1.646	944	2.424	1.271	2.999	1.251	1.799
Fas	922	947	1.006	1.008	1.021	1.045	1.073	1.069	1.104	1.201
İtalya	1.147	1.157	1.148	1.145	1.142	1.142	1.139	1.146	1.129	1.077
Türkiye	826	826	837	846	846	864	879	887	889	901
Yunanistan	797	818	821	798	793	963	903	906	826	847
Suriye	697	697	695	692	692	693	693	696	693	676
Cezayir	348	383	407	424	433	431	432	439	440	458
Portekiz	352	352	351	356	358	361	378	381	380	380
Libya	252	253	225	243	245	205	206	239	239	220
Arjantin	77	122	119	87	142	108	115	116	123	130
Mısır	62	61	70	79	92	90	103	101	108	113
Lübnan	54	59	63	60	61	66	62	63	63	64
Ürdün	62	63	64	64	56	57	57	57	57	58
Filistin	46	46	56	59	56	40	121	52	58	54
Arnavutluk	38	40	42	39	45	46	47	48	49	49
Avustralya	42	29	37	38	53	38	36	20	48	41
İsrail	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34
S. Arabistan	-	-	-	-	30	30	23	31	32	32
Peru	16	17	17	17	21	22	22	22	28	27
İran	51	45	39	33	25	25	34	32	24	24
Şili	18	20	20	20	22	22	22	22	21	21
Hırvatistan	19	19	19	18	19	19	19	20	20	20
Fransa	17	17	17	17	17	17	18	17	17	17
ABD	16	15	15	15	16	15	15	15	15	14
Kıbrıs	11	11	10	11	11	11	11	10	10	10
Meksika	7	4	3	5	3	5	5	8	9	9
Irak	5	5	2	2	3	3	8	8	8	8
Azerbaycan	2	2	2	3	3	3	3	4	4	6
El Salvador	5	5	6	5	6	6	6	6	6	6
K. Makedonya	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5
Uruguay	3	3	4	5	5	7	7	3	5	5
Brezilya	0	0	0	1	1	1	1	2	2	3
Afganistan	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Slovenya	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Diğer	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
DÜNYA	10.265	10.164	10.113	10.301	9.759	11.384	10.356	12.085	10.329	10.949

Kaynak: FAO, 2024

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dane zeytin üretimi (bin ton)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
İspanya	9.276	4.560	5.948	7.083	6.549	9.820	5.965	8.138	8.257	3.940
Yunanistan	1.752	2.592	2.908	2.755	2.838	2.765	3.240	3.051	3.045	-
Türkiye	1.676	1.768	1.700	1.730	2.100	1.500	1.525	1.317	1.739	2.976
İtalya	2.941	1.964	2.733	2.038	2.598	1.954	2.194	2.207	2.271	2.160
Fas	1.182	1.573	1.144	1.416	1.039	1.561	1.912	1.409	1.591	1.968
Tunus	1.100	376	1.700	700	500	1.617	700	2.000	700	1.200
Mısır	542	566	699	875	1.095	1.084	981	968	1.057	1.137
Suriye	842	392	913	668	850	665	844	781	566	991
Cezayir	579	483	654	696	684	861	869	1.080	705	823
Portekiz	652	455	723	476	876	739	939	735	1.376	792
S. Arabistan	-	-	-	-	291	358	358	365	382	388
Arjantin	217	342	335	248	400	304	321	321	341	356
Peru	58	152	38	56	80	189	191	174	147	227
Ürdün	128	156	201	116	145	125	215	169	151	167
Arnavutluk	92	98	96	99	108	118	98	132	110	158
Libya	186	181	163	176	175	142	140	173	177	143
Lübnan	106	114	133	158	158	145	135	136	138	139
İsrail	77	90	98	91	87	55	108	83	70	138
Şili	91	103	120	114	130	126	127	131	130	129
İran	99	44	85	94	138	86	101	102	78	115
Avustralya	94	66	85	87	123	90	86	48	116	101
Filistin	61	61	87	88	88	59	178	77	68	80
ABD	151	86	162	150	174	49	152	61	92	63
Hırvatistan	34	9	28	31	29	28	33	33	24	40
Meksika	26	10	13	22	13	15	25	27	32	34
Irak	24	25	8	9	10	12	35	34	33	32
Fransa	29	13	35	18	18	26	24	28	28	22
Kıbrıs	13	17	13	10	19	20	26	22	18	21
Uruguay	6	4	14	5	7	3	20	2	17	14
K. Makedonya	13	12	12	13	12	12	12	12	12	12
El Salvador	10	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Afganistan	7	7	7	8	7	8	8	8	8	8
Brezilya	0	1	0	1	1	2	2	3	3	5
Azerbaycan	1	1	1	2	2	1	1	1	2	3
Çin/Tayvan E	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Slovenya	1	1	2	2	2	4	2	3	1	2
Diğer	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3.051
DÜNYA	22.067	16.336	20.874	20.049	21.362	24.555	21.583	23.846	23.499	21.450

Kaynak: FAO, 2024

Ek Tablo 3. Türkiye'de illere göre sofralık zeytin meyvelik alanı (da)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Manisa	598.307	650.623	653.460	644.055	579.413	592.978	559.479	592.738	610.198	661.497
Bursa	414.829	415.177	412.562	435.938	310.029	441.563	442.209	440.419	440.110	440.215
Aydın	249.613	253.554	257.788	253.430	260.098	259.688	258.838	262.379	268.994	270.189
Mersin	136.652	122.980	122.180	123.827	133.546	214.275	214.392	213.108	193.082	192.902
Hatay	83.887	92.011	95.661	90.891	112.585	121.403	117.655	117.827	120.170	120.010
Balıkesir	129.127	128.940	128.925	129.180	98.135	98.502	105.304	103.435	106.472	107.549
İzmir	102.884	103.397	106.569	105.174	108.831	101.624	100.159	93.997	100.682	103.085
Antalya	71.702	55.847	56.961	56.028	53.275	66.514	66.753	60.745	60.090	57.363
Adana	48.604	48.588	48.604	47.887	48.624	48.664	49.320	49.420	51.000	51.400
Tekirdağ	35.967	35.967	35.967	35.419	35.975	41.169	41.188	41.188	41.188	41.204
Muğla	23.448	24.869	35.709	34.526	35.735	36.250	34.596	38.356	38.476	38.502
Osmaniye	77.180	79.624	85.663	85.802	80.132	72.271	77.186	32.882	33.793	34.586
K. Maraş	31.640	30.950	31.855	30.971	32.706	34.206	34.540	34.640	34.460	34.350
Yalova	33.192	33.172	32.889	33.218	33.419	33.265	33.265	33.395	33.400	33.400
Kilis	12.381	12.381	12.381	14.340	26.562	27.562	29.284	29.894	30.581	31.111
Denizli	23.551	23.971	23.711	23.486	22.266	23.966	26.715	27.408	28.904	29.889
Gaziantep	21.287	21.570	21.570	21.341	22.117	22.117	24.875	25.775	25.775	25.975
Şanlıurfa	17.409	13.985	13.936	13.725	15.816	16.521	18.530	19.465	19.884	20.217
Çanakkale	17.536	17.536	17.578	17.507	21.301	18.474	18.674	18.755	18.890	19.410
Mardin	18.339	18.515	18.493	17.450	17.841	17.705	25.413	18.380	18.403	18.914
Bilecik	16.206	15.496	16.440	16.466	16.656	16.511	16.768	16.828	16.133	16.136
Adıyaman	7.075	7.425	3.310	4.333	4.188	4.602	4.638	5.755	9.601	10.203
Karaman	16.732	16.964	17.081	16.949	17.200	17.905	17.625	8.120	8.150	8.350
Sakarya	3.142	3.142	3.723	3.666	3.666	3.826	4.189	4.189	4.185	6.310
Burdur	750	850	860	848	1.167	1.270	4.357	4.567	5.088	5.092
Eskişehir	1.942	1.942	1.962	1.981	1.901	1.901	1.901	1.851	1.940	1.947
Kocaeli	2.403	2.353	2.101	2.070	2.100	2.080	1.982	1.884	1.844	1.823
Sinop	1.094	1.094	1.066	1.045	1.061	1.061	1.061	1.085	1.040	1.020
Şırnak	1.556	1.521	1.455	1.122	1.140	1.190	1.224	1.266	786	786
Isparta	218	238	250	249	252	254	587	677	679	752
Artvin	816	767	771	790	804	806	806	861	611	629
Trabzon	560	560	560	550	559	559	559	559	559	559
Samsun	243	221	211	181	173	173	63	251	552	552
Ankara	-	-	-	219	225	225	225	225	225	200
Kastamonu	139	138	165	158	135	135	134	54	154	143
Uşak	68	68	88	72	72	72	72	136	156	112
Diyarbakır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	102
İstanbul	-	-	-	-	-	-	-	-	12	49
Çorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
Bartın	-	6	6	14	14	14	14	14	14	14
Tokat	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
Ordu	14	14	2	2	2	2	2	2	2	2
Hakkari	-	-	-	-	-	3	1	1	1	1
Zonguldak	5	4	3	2	1	-	-	-	-	-
TÜRKİYE	2.200.498	2.236.460	2.262.516	2.264.912	2.099.722	2.341.306	2.334.583	2.302.531	2.326.289	2.386.570

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 4. Türkiye'de illere göre yağlık zeytin meyvelik alanı (da)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aydın	1.290.116	1.291.095	1.294.934	1.282.169	1.282.836	1.286.887	1.283.081	1.281.117	1.282.717	1.279.567
Muğla	917.949	919.449	949.514	949.040	952.922	980.599	977.774	961.654	956.965	957.029
İzmir	870.732	872.229	870.620	865.582	863.411	863.615	865.934	842.773	879.306	846.332
Balıkesir	691.789	691.754	689.756	690.143	731.769	731.995	732.285	732.691	742.719	742.768
Manisa	315.403	327.672	338.354	345.889	454.285	462.834	523.749	534.782	542.778	523.336
Hatay	433.142	423.993	422.748	418.835	425.126	436.648	439.143	441.741	445.034	446.379
Gaziantep	399.379	399.879	399.999	399.010	413.421	424.339	431.240	434.067	435.067	435.467
Çanakkale	303.854	303.957	304.557	304.889	303.367	307.257	308.060	307.695	308.215	308.579
Kilis	258.084	263.023	263.924	266.092	266.736	269.827	269.605	276.914	280.123	281.073
Mersin	241.104	256.823	258.573	260.908	266.993	208.908	210.605	212.626	204.105	205.167
Osmaniye	45.869	49.283	48.744	49.797	64.679	77.369	83.074	133.205	149.433	152.043
Antalya	93.182	110.725	109.290	110.028	118.220	116.938	120.857	121.520	130.412	130.437
K.Maraş	40.086	53.280	61.280	64.694	78.098	81.898	83.264	84.065	83.010	82.989
Adana	69.705	69.701	69.741	69.597	69.791	70.711	71.771	72.116	74.016	76.537
Denizli	21.807	23.133	23.603	26.727	34.793	37.631	46.790	48.209	52.030	56.245
Şanlıurfa	42.653	50.663	53.994	54.885	49.980	52.328	51.282	51.411	53.145	53.945
Adıyaman	12.199	12.798	17.852	20.490	20.525	22.407	22.811	25.854	27.542	28.891
Karaman	3.720	3.720	3.720	3.891	4.300	4.500	5.000	15.800	25.000	25.000
Sakarya	1.681	1.681	3.590	3.581	3.581	3.710	4.100	4.100	4.202	2.302
Burdur	505	505	515	524	414	631	706	980	1.592	2.078
Şırnak	631	631	731	1.188	1.866	1.906	1.940	1.520	1.759	1.759
Mardin	1.185	1.350	1.330	1.456	1.699	1.700	1.740	1.775	1.720	1.725
Bilecik	-	-	-	-	-	-	-	-	1.378	1.486
Edirne	-	-	-	-	-	-	-	1.000	1.000	1.018
Uşak	1.010	1.010	1.028	1.000	502	502	502	590	590	640
Tekirdağ	4.200	4.200	4.200	4.190	4.200	5.000	500	500	500	500
Artvin	100	-	-	-	-	-	-	-	250	250
Diyarbakır	70	70	45	45	45	60	60	160	83	173
Isparta	52	52	52	54	54	54	65	130	130	150
Eskişehir	-	-	-	-	-	-	42	92	92	92
Kocaeli	60	60	60	65	65	55	55	55	55	70
Çorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Sinop	-	-	-	-	-	-	-	4	4	4
Bursa	-	-	-	788	130.733	-	-	-	-	-
Yalova	150	150	150	150	150	150	150	-	-	-
TÜRKİYE	6.060.417	6.132.886	6.192.904	6.195.707	6.544.561	6.450.459	6.536.185	6.589.146	6.684.972	6.644.041

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 5. Türkiye'de illere göre sofralık zeytin üretim miktarı (ton)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Manisa	94.214	64.965	115.345	121.066	147.647	87.749	166.775	149.958	212.614	120.277
Bursa	47.811	65.629	56.325	92.706	104.081	79.059	115.072	146.477	187.692	96.498
Aydın	52.589	53.462	49.581	63.182	31.985	73.195	45.179	58.931	82.931	50.103
Mersin	35.468	50.866	43.438	37.391	11.000	23.225	33.375	30.453	181.523	42.192
Hatay	23.582	25.935	19.130	7.640	5.500	18.635	13.684	19.073	49.652	41.406
İzmir	32.581	17.173	22.847	24.752	20.341	12.204	11.014	15.026	52.081	33.665
Balıkesir	23.692	16.183	24.626	32.764	26.455	41.632	22.658	35.778	44.003	32.516
Muğla	9.671	6.988	8.722	15.929	2.998	7.426	3.269	10.989	20.044	11.116
Denizli	9.604	5.428	5.492	8.974	10.042	7.313	9.133	9.953	9.766	8.245
Antalya	21.600	14.663	12.622	3.845	4.000	7.506	12.204	8.589	17.608	7.559
Yalova	7.208	5.169	2.915	6.237	8.466	7.176	8.412	8.472	6.614	6.434
Osmaniye	28.365	25.998	33.506	6.678	5.500	10.000	31.703	10.500	15.116	5.166
Adana	14.387	11.754	11.806	4.809	6.100	6.499	2.492	3.970	21.602	4.592
Çanakkale	10.731	4.458	6.363	7.703	7.750	5.215	2.723	5.858	8.541	4.454
Gaziantep	1.238	4.379	477	1.603	6.501	2.250	2.981	1.505	3.189	4.310
Tekirdağ	3.363	8.275	4.710	10.203	11.041	11.295	7.667	16.228	5.733	3.625
Sakarya	2.553	1.961	2.129	2.347	2.143	1.096	1.170	1.130	861	3.267
Mardin	2.986	2.232	1.460	2.282	2.743	3.209	4.610	4.960	4.278	2.607
Bilecik	5.071	3.944	2.127	2.833	2.785	2.826	2.996	2.997	3.054	2.338
Kilis	902	1.805	993	867	2.000	1.249	2.639	2.240	2.614	2.288
Şanlıurfa	957	1.241	581	650	1.551	1.545	1.532	1.510	1.466	1.874
K. Maraş	2.573	2.405	768	587	1.001	750	5.348	4.507	2.414	1.584
Adıyaman	507	606	447	853	861	398	927	1.282	1.559	1.335
Karaman	4.604	3.090	2.462	1.994	2.346	1.401	2.846	2.342	847	802
Burdur	118	79	60	71	98	90	589	591	600	757
Isparta	47	22	18	48	60	61	174	493	372	256
Artvin	180	163	140	227	213	213	213	217	160	202
Trabzon	424	280	164	649	581	584	589	589	469	148
Kocaeli	550	465	398	427	379	384	352	389	290	121
Sinop	174	160	181	227	298	319	350	367	281	99
Eskişehir	108	93	74	270	347	347	347	339	148	78
Kastamonu	41	37	29	32	29	21	32	28	21	25
Samsun	69	60	44	74	74	77	35	43	36	24
Şırnak	18	23	11	57	54	27	28	31	17	13
Uşak	0	0	0	14	13	13	13	8	10	11
Ordu	5	3	3	3	4	4	3	4	7	9
Tokat	5	3	3	3	5	5	5	6	4	2
Ankara	-	-	-	0	0	0	0	0	0	1
Diyarbakır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bartın	1	1	2	2	2	2	1	0	0	0
Zonguldak	3	2	1	1	1	0	0	-	-	-
TÜRKİYE	438.000	400.000	430.000	460.000	426.995	415.000	513.140	555.833	938.217	490.000

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 6. Türkiye'de illere göre yağlık zeytin üretim miktarı (ton)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İzmir	268.019	175.008	206.663	164.756	82.415	104.273	83.861	153.888	409.732	185.957
Muğla	171.280	147.627	181.919	196.180	38.700	141.570	43.808	171.539	225.075	163.282
Hatay	108.065	151.768	116.770	139.554	85.501	117.568	53.528	100.918	171.626	137.527
Aydın	222.396	243.778	209.656	392.196	168.904	310.832	75.526	228.776	249.233	122.934
Manisa	71.276	44.743	68.265	145.666	162.422	47.563	187.494	119.202	205.541	79.110
Gaziantep	27.497	99.540	9.213	15.435	63.500	15.750	53.735	31.496	56.990	69.641
Balıkesir	120.009	61.289	156.396	221.436	83.447	121.500	107.916	141.934	217.856	65.682
Çanakkale	93.861	66.618	105.830	61.722	36.538	31.534	40.087	28.760	117.311	57.937
Mersin	78.694	119.832	99.837	105.478	58.993	74.991	30.412	74.499	174.756	53.259
Antalya	57.612	53.144	51.832	70.290	57.000	62.623	42.081	36.411	52.593	20.071
Osmaniye	27.025	27.801	22.478	57.886	59.500	19.997	31.089	23.480	62.078	19.939
Kilis	24.993	41.904	20.380	9.146	50.500	24.749	20.425	21.760	19.769	18.253
Denizli	8.404	5.495	6.135	8.695	11.145	2.029	7.220	8.388	11.365	9.508
Adana	35.381	39.800	30.823	26.246	35.900	15.001	4.718	17.030	42.227	9.182
Şanlıurfa	5.362	6.232	4.447	5.437	4.599	3.857	4.391	4.215	4.921	6.503
Karaman	1.464	939	759	510	577	597	796	1.315	4.724	3.321
K. Maraş	4.377	8.329	2.642	10.751	21.500	8.747	11.644	13.490	5.365	3.096
Adıyaman	707	1.676	2.207	3.439	3.344	1.090	2.390	2.995	4.191	2.767
Sakarya	2.119	2.368	2.422	2.469	2.384	1.151	1.241	1.247	920	920
Mardin	420	384	261	416	403	402	443	461	342	241
Burdur	360	286	205	200	152	169	228	235	193	190
Bilecik	-	-	-	-	-	-	-	-	287	167
Şırnak	0	0	1	115	121	175	177	180	178	133
Artvin	36	-	-	-	-	-	-	-	84	101
Uşak	0	0	0	8	7	5	6	75	101	101
Isparta	23	16	14	31	31	31	85	284	207	87
Tekirdağ	590	1.398	797	1.821	1.221	3.753	97	200	90	66
Diyarbakır	0	0	31	32	32	32	18	23	12	16
Kocaeli	4	8	10	8	6	5	5	5	5	5
Eskişehir	-	-	-	-	-	-	33	41	11	3
Edirne	-	-	-	-	-	-	-	0	0	1
Bursa	-	-	-	51	44.604	-	-	-	-	-
Yalova	26	17	7	26	26	6	32	-	-	-
TÜRKİYE	1.330.000	1.300.000	1.300.000	1.640.000	1.073.472	1.110.000	803.486	1.182.847	2.037.783	1.030.000

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 8. Türkiye pazarlama yıllarına göre zeytinyağı(GTİP 1509) ihracatı (ton, bin \$)

Miktar						Değer					
	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23		2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
İspanya	9.062	5.890	8.413	7.221	88.616	İspanya	4.893	2.198	5.706	20.595	389.622
ABD	17.731.154	15.988	16.631	21.122	42.845	ABD	29.769	25.584	31.117	68.979	200.678
İtalya	4.539.590	2.767	1.579	376	13.377	İtalya	7.222	4.380	380	1.216	55.784
S. Arabistan	6.144.745	9.393	3.799	5.437	7.124	S. Arabistan	452	242	0	13.123	28.804
Japonya	2.544.242	2.180	3.264	4.245	5.287	Japonya	1.477	1.370	1.453	13.735	28.426
İsrail	2.093.724	1.880	3.434	4.301	4.686	İsrail	0	19	0	7.085	18.331
BAE	1.165.035	1.635	2.567	4.183	2.226	Fas	1.222	1.236	474	666	11.089
Fas	494.360	627	231	192	2.201	BAE	402	607	316	10.894	8.462
Kanada	764.938	766	576	1.213	1.548	Kanada	982	1.002	238	4.301	8.149
Rusya	15.038	46	542	557	1.047	Rusya	4	15	28	2.114	5.721
Avustralya	871.557	545	727	983	771	Avustralya	318	236	315	2.957	3.626
Tunus	190	0	0	0	673	Almanya	916	898	774	3.019	3.379
Kolombiya	107.440	0	0	0	648	Kolombiya	264	0	0	0	3.298
Kotdivuar	1.039.829	789	384	822	640	Kotdivuar	2.421	1.561	961	2.824	2.998
Almanya	632.148	821	912	949	583	Brezilya	0	0	0	1.539	2.689
Kuveyt	684.303	575	703	814	544	G. Kore	448	492	455	2.290	2.514
Yemen	508.179	346	550	891	518	Kuveyt	107	26	61	2.143	2.334
İran	2.800.519	167	2.243	1.856	484	İran	53	166	208	3.883	2.179
G. Kore	358.356	359	335	657	463	Tunus	2	0	0	0	2.084
Brezilya	209.883	21	111	357	449	İsviçre	37	65	30	139	1.936
Irak	809.406	687	613	503	379	Umman	230	80	2	1.048	1.708
Romanya	0	45	31	171	364	Yemen	224	33	32	2.342	1.622
İsviçre	24.384	44	36	40	346	Portekiz	56	1	1	1	1.466
Katar	306.804	488	276	414	289	Irak	1.926	1.319	1.124	1.252	1.365
Umman	362.436	343	712	352	261	Filipinler	434	442	172	604	1.225
Portekiz	22.000	0	1	0	259	Gana	32	63	13	32	1.179
Gana	14.493	26	10	8	256	Katar	10	71	59	1.252	1.106
Çin	175.080	104	138	124	235	Çin	27	13	11	500	1.080
Filipinler	194.125	255	84	156	224	Somali	425	485	590	760	1.002
Lübnan	46.625	58	638	287	210	Romanya	0	1	151	557	997
Diğer	12.976.067	4.925	5.456	7.728	3.611	Diğer	3.553	3.365	3.448	20.462	17.901
TOPLAM	57.645.712	51.771	54.994	65.957	181.162	TOPLAM	57.907	45.971	48.122	190.310	812.755

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 9. Türkiye’de ülkelere göre sofralık zeytin (GTİP 200570) ihracatı (2022/23, bin \$)

AYLAR	9.	10.	11.	12.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	22/23
Almanya	3.235	3.213	3.462	2.283	1.790	4.060	4.506	3.284	2.639	1.497	1.295	4.474	35.737
Irak	2.498	2.380	3.416	3.445	1.932	1.686	2.888	2.115	2.763	2.140	2.669	2.226	30.159
Romanya	1.834	1.550	2.036	2.560	2.290	3.175	3.347	2.554	2.111	1.367	1.514	1.939	26.275
Bulgaristan	718	556	837	873	660	833	1.080	949	947	1.027	708	928	10.116
ABD	586	698	728	719	1.201	569	897	1.044	1.058	978	687	912	10.076
İngiltere	328	429	212	712	580	133	519	433	668	645	398	314	5.370
Rusya	651	145	507	215	329	473	343	605	102	182	43	220	3.814
Hollanda	445	129	691	234	282	424	213	620	228	111	52	195	3.623
İsrail	208	173	229	311	511	181	532	177	70	293	237	61	2.983
Fransa	285	125	256	501	303	223	359	197	142	184	55	184	2.815
S. Arabistan	196	31	140	261	353	200	299	101	506	413	159	108	2.769
BAE	242	172	213	298	406	164	332	67	171	171	155	219	2.609
K.Kıbrıs	88	75	158	160	76	108	248	136	240	102	160	251	1.802
Libya	107	148	322	174	280	156	175	16	0	84	63	251	1.774
Kanada	212	103	70	110	246	121	268	70	253	91	38	149	1.731
Avusturya	197	103	142	94	128	122	214	42	124	122	100	145	1.532
Gürcistan	182	68	263	111	59	68	96	106	269	65	102	114	1.502
Belarus	120	86	115	37	22	156	162	241	153	161	166	66	1.484
Azerbaycan	86	13	123	188	60	54	211	128	182	120	108	98	1.369
Türkmenistan	80	110	222	158	76	0	166	61	127	51	139	44	1.234
Avustralya	56	192	119	50	170	39	14	103	109	188	32	86	1.158
İsveç	16	93	217	11	65	61	121	122	220	88	13	125	1.153
Kosova	108	66	28	116	50	148	136	181	75	3	174	61	1.147
İsviçre	133	94	58	84	72	134	44	160	70	101	4	133	1.087
Kuveyt	23	14	75	105	139	223	124	38	126	98	54	64	1.085
Kazakistan	75	103	116	173	96	4	185	87	20	87	6	66	1.017
İtalya	38	92	36	19	98	68	54	51	59	186	128	88	918
Belçika	117	8	18	245	15	34	186	90	58	57	12	65	907
Hindistan	41	0	84	0	70	57	81	63	84	87	106	105	778
Ukrayna	75	33	27	72	56	70	46	55	92	70	45	51	692
Moldova	54	33	66	94	36	32	96	85	41	62	16	32	646
Özbekistan	8	0	210	79	8	85	5	78	19	12	45	61	610
Ürdün	26	80	36	51	80	119	0	64	0	42	70	37	605
Polonya	9	0	0	31	5	0	4	0	66	145	75	200	535
Diğer	210	450	535	249	263	226	488	432	465	289	340	352	4.297
TOPLAM	13.282	11.564	15.767	14.822	12.809	14.204	18.438	14.553	14.254	11.321	9.971	14.425	165.410

Kaynak: TÜİK, 2024

Ek Tablo 10. Ülkelere göre zeytinyağı (GTİP 1509) ihracat değeri (milyon \$)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
İspanya	3.673	2.935	3.522	4.147	3.589	3.281	3.215	3.875	4.236	4.492
İtalya	1.728	1.603	1.697	1.669	1.665	1.476	1.618	1.765	1.871	2.204
Portekiz	495	482	456	568	756	613	647	830	983	1.159
Yunanistan	346	702	646	544	691	393	562	678	844	1.261
Tunus	286	949	402	407	784	466	813	595	801	0
Türkiye	90	60	70	200	240	143	129	170	338	733
Suriye	42	40	89	98	134	123	123	127	176	0
Arjantin	44	112	60	154	75	66	60	97	93	194
Şili	42	60	47	66	71	52	57	55	70	118
Fransa	51	57	54	61	61	65	62	70	70	113
Irak	0	0	0	0	0	0	0	0	58	0
Belçika	16	17	24	19	20	24	20	44	55	48
Fas	40	76	54	34	51	67	37	41	52	0
ABD	38	39	40	41	38	33	35	44	46	61
Filistin	25	39	43	38	44	53	40	38	43	0
Almanya	24	25	24	29	33	31	37	39	31	36
BAE	6	7	6	5	8	10	13	13	30	0
Hollanda	12	12	13	13	15	21	24	22	28	29
Lübnan	22	26	30	24	26	23	23	18	21	0
Avustralya	15	26	13	17	12	14	10	11	13	24
Peru	4	3	2	4	4	8	5	4	9	19
İngiltere	12	12	11	11	11	10	10	8	9	10
Avusturya	8	9	9	13	19	17	12	12	8	9
Litvanya	5	3	6	6	7	6	6	7	8	6
Meksika	1	1	1	1	3	8	8	2	6	0
Ürdün	3	3	3	1	2	2	5	4	5	0
Çekya	5	5	6	7	7	5	3	5	5	6
G. Afrika	4	3	4	5	4	4	4	5	5	5
Kanada	1	1	2	3	1	1	1	2	5	1
Hırvatistan	1	1	2	4	3	3	2	4	3	4
Mısır	5	7	17	10	5	1	2	3	3	0
S. Arabistan	1	1	1	2	2	2	1	3	3	0
İsrail	1	2	2	2	2	2	2	4	3	0
Uruguay	0	0	0	1	0	3	1	3	2	0
Çin	1	1	1	1	1	1	0	0	2	1
Slovakya	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2
Letonya	2	1	1	1	1	1	2	1	2	4
Danimarka	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Cezayir	0	0	0	0	0	0	1	2	2	0
Kıbrıs	0	1	1	0	0	0	1	1	2	4
Diğer	25	23	26	28	25	19	19	20	24	-
DÜNYA	7.078	7.347	7.389	8.234	8.415	7.050	7.614	8.628	9.968	-

Kaynak: ITC Trademap, 2024 *Geçici veriler

Ek Tablo 11. Ülkelere göre zeytinyağı (GTİP 1509) ithalat değeri (milyon \$)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
İtalya	1.949	2.011	1.927	2.144	1.861	1.579	1.543	1.921	2.257	2.574
ABD	1.134	1.228	1.335	1.460	1.524	1.310	1.367	1.495	1.864	2.194
İspanya	177	620	329	386	598	364	544	560	744	1.223
Fransa	435	480	513	574	571	478	496	571	607	769
Brezilya	364	275	280	333	435	401	422	440	540	590
Portekiz	312	346	307	399	425	326	341	435	436	551
Almanya	319	316	332	341	356	323	365	406	404	458
İngiltere	236	273	266	296	284	238	245	230	370	415
Japonya	276	297	285	309	319	320	276	278	298	328
Kanada	175	162	194	194	229	179	206	212	275	291
Türkiye	3	10	5	0	9	59	71	68	102	199
Çin	141	158	175	192	168	177	156	184	212	140
Avustralya	114	80	124	125	147	109	130	131	140	138
İsviçre	85	83	86	93	97	88	108	111	108	133
Hollanda	79	85	87	86	96	95	84	107	107	129
G. Kore	57	54	59	66	75	67	79	107	149	111
Belçika	82	79	96	90	85	80	84	96	98	97
Polonya	37	34	32	35	44	3	45	54	6	85
Avusturya	48	49	49	57	58	54	48	57	49	68
Taipei, Çin	43	41	34	44	42	39	42	53	69	56
İsveç	41	39	45	46	49	41	43	50	47	56
Kolombiya	21	20	22	22	24	20	24	36	46	50
Danimarka	32	28	30	29	31	31	30	29	30	40
Romanya	13	13	14	15	18	17	19	24	23	30
Çekya	22	21	23	26	25	22	21	25	26	30
Norveç	19	19	21	25	23	19	21	25	24	29
Hırvatistan	12	15	16	16	18	16	15	22	26	29
Y. Zelanda	21	18	23	28	30	25	26	27	39	28
Tayland	20	18	20	21	21	19	17	19	23	27
İrlanda	20	21	21	18	20	16	17	17	26	27
Finlandiya	16	14	15	14	15	14	13	15	16	20
Singapur	13	12	13	16	16	14	18	16	15	19
Macaristan	10	9	11	14	15	14	13	14	15	19
Hong Kong, Çin	20	19	16	17	18	13	16	16	19	18
G. Afrika	18	18	21	22	24	20	18	20	23	16
Kosta Rika	5	6	8	8	8	8	8	12	13	15
Ukrayna	9	5	5	6	8	11	16	18	9	13
Slovenya	10	9	9	9	10	8	8	10	11	13
Ekvador	6	7	5	8	7	7	8	12	13	13
Litvanya	9	8	11	10	11	10	10	11	12	13
Yunanistan	44	9	3	10	6	8	5	10	8	12
Diğer	711	616	732	765	902	736	764	840	1.176	-
World	7.159	7.624	7.597	8.370	8.723	7.379	7.786	8.782	10.473	-

Kaynak: ITC Trademap, 2024 *Geçici veriler

Ek Tablo 12. Ülkelere göre sofralık zeytin (GTİP 200570) ihracat değeri (milyon \$)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
İspanya	876	720	764	772	775	773	761	826	846	886
Yunanistan	403	385	404	451	514	506	543	590	620	608
Türkiye	116	107	101	95	115	128	130	140	158	175
Fas	165	115	134	139	159	158	140	154	148	0
İtalya	62	56	65	63	74	81	82	112	115	129
Belçika	52	42	50	51	63	62	60	72	74	70
Mısır	71	61	91	78	75	63	88	77	70	0
Arjantin	78	62	87	76	72	71	66	64	69	64
Peru	36	25	24	20	21	35	35	33	48	40
Portekiz	32	24	30	34	44	46	38	33	40	41
Almanya	25	22	23	22	24	24	26	26	25	23
Hollanda	3	11	11	12	14	24	20	31	24	30
Polonya	2	1	3	5	6	8	9	11	18	20
ABD	19	17	18	17	17	18	12	12	13	13
Fransa	11	9	9	12	14	13	13	13	10	11
Ermenistan	1	0	0	0	1	1	1	2	8	0
Ürdün	9	8	9	10	9	8	5	7	6	0
Suriye	5	3	4	3	4	6	6	7	6	0
Bulgaristan	10	11	8	8	7	6	7	7	6	3
Litvanya	2	2	2	3	5	5	4	3	5	7
Lübnan	4	4	4	4	4	4	4	4	4	0
BAE	3	5	3	6	4	2	2	2	3	0
Rusya	1	1	1	2	2	3	4	5	2	0
Çekya	5	3	3	2	2	3	2	3	2	2
Avusturya	4	2	2	2	3	3	2	2	2	2
İsviçre	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Filistin	0	1	2	2	2	2	2	2	2	0
S. Arabistan	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0
Letonya	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Birleşik Krallık	3	2	2	2	2	3	3	2	1	2
Şili	6	2	0	3	2	3	1	1	1	1
Romanya	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
İsrail	3	2	1	2	1	1	1	1	1	0
Avustralya	1	1	1	0	0	0	1	0	1	1
Sırbistan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hırvatistan	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Guatemala	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
K. Makedonya	2	1	2	2	2	1	1	1	1	0
Diğer	15	15	17	23	22	33	39	40	7	-
DÜNYA	2.028	1.727	1.881	1.925	2.063	2.097	2.114	2.291	2.346	-

Kaynak: ITC Trademap, 2024 *Geçici veriler

Ek Tablo 13. Ülkelere göre sofralık zeytin (GTİP 200570) ithalat değeri (milyon \$)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
ABD	455	426	454	466	480	508	450	516	606	519
Almanya	137	127	135	136	149	148	155	167	158	170
Fransa	140	117	123	136	154	148	158	160	155	176
İtalya	119	107	103	121	125	141	122	130	141	169
İngiltere	76	64	62	69	74	72	75	66	123	129
Brezilya	144	97	105	102	88	100	112	106	120	100
Rusya	105	63	79	94	102	112	101	100	108	0
Belçika	51	43	51	57	67	75	88	92	91	92
S. Arabistan	24	28	22	25	24	34	53	53	73	0
Kanada	58	51	53	57	60	60	62	65	67	73
Romanya	38	37	42	41	51	51	55	56	58	66
Hollanda	31	38	37	40	45	47	50	59	54	55
Irak	2	38	38	35	31	28	35	33	38	0
Avustralya	40	32	37	36	39	37	34	33	37	32
Polonya	19	17	17	15	28	27	29	33	34	40
Meksika	21	19	23	19	23	21	23	23	32	0
İsviçre	28	24	25	25	26	27	30	33	30	32
Portekiz	10	8	8	28	33	29	33	30	30	36
Yunanistan	15	10	14	21	21	20	19	24	29	27
İsrail	11	15	16	18	21	21	23	24	29	0
İsveç	24	22	24	25	27	26	26	28	28	29
Bulgaristan	21	21	23	22	25	22	23	23	22	23
Libya	0	26	29	12	5	17	10	18	22	0
BAE	15	17	14	15	14	12	13	14	19	0
Ukrayna	15	9	12	14	18	19	22	26	18	22
G.Kore	5	5	7	9	9	9	12	15	16	17
İspanya	24	20	17	21	32	23	23	18	15	38
Şili	7	7	7	8	10	11	10	16	14	12
Çekya	13	11	12	12	13	12	14	16	14	14
Avusturya	13	12	10	13	15	14	14	14	13	16
Japonya	14	13	13	14	12	12	12	12	13	11
Ermenistan	3	2	3	4	3	4	3	4	10	0
Norveç	9	8	8	9	10	9	9	10	10	10
Kuveyt	7	9	7	9	8	8	9	8	9	0
Danimarka	8	7	7	7	7	7	8	9	9	11
Litvanya	6	6	6	6	9	9	8	7	9	11
Finlandiya	8	7	7	7	8	7	7	7	8	8
Hindistan	2	3	3	4	4	5	3	6	8	0
K. Makedonya	8	8	7	8	9	8	7	8	8	0
Diğer	182	124	141	154	152	165	162	182	175	-
DÜNYA	1.909	1.695	1.800	1.918	2.033	2.106	2.098	2.243	2.454	-

Kaynak: ITC Trademap, 2024 *Geçici veriler

KAYNAKLAR

FAO (Food and Agriculture Organization), 2024, FAOSTAT veri tabanı, <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>

ITC, 2024, TradeMap veri tabanı, <https://www.trademap.org/Index.aspx>

IOOC, 2024, <https://www.internationaloliveoil.org/>

Resmî Gazete, 2017, Türk Gıda Kodeksi Zeytinyağı Ve Pirina Yağı Tebliği, Sayı: 30183, Tebliğ No: 2017/26, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170917-9.htm>

Resmi Gazete, bitkisel üretim destekleme tebliğleri, çeşitli yıllar.

T.C. Ticaret Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü Tarım Ürünleri Daire Başkanlığı, 2023. Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin, <https://ticaret.gov.tr/data/5b8700a513b8761450e18d81/Zeytinya%C4%9F%C4%B1%20ve%20Sofral%C4%B1k%20Zeytin.pdf>

TÜİK, 2024, Dış Ticaret İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1>

TÜİK, 2024, Bitkisel Üretim İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=tarim-111&dil=1>

TEPGE, 2022, Zeytinyağı Ürün Raporu-2021, <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporlar%C4%B1/2021%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporlar%C4%B1/Zeytinya%C4%9F%C4%B1%20%C3%9Cr%C3%BCn%20Raporu%202021-350%20TEPGE.pdf>